

MTA TK Gyerekesély Műhelytanulmányok 2013/7

Bátonyterenyei kistérség

A kistérségben élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2013

Bass László, GYERE, Gyerekesély Egyesület

**MTA TK
Budapest
2013**

Készült a TÁMOP-5.2.1 támogatásával

Írta: Bass László

Szerkesztette: Bauer Zsófia

Kiadja az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

1014 Budapest, Országház u. 30.

<http://gyerekesely.tk.mta.hu/>

ISSN 2064-910X

Tartalom

Összegzés	3
1. A helyzetfelmérés módszerei	5
1.1 A vizsgálati minta	5
1.2 A kutatás kérdőíve.....	6
2. Demográfiai jellemzők	7
3. Foglalkoztatottság	9
4. Anyagi helyzet	11
4.1. A gyermekszegénység mértéke.....	11
4.2 Segélyezés	12
4.3 Eladósodás	14
5. Lakáshelyzet	17
6. Korai szocializáció.....	18
6.1 Bölcsőde	18
6.2 Óvoda	19
7. Iskola	23
7.1 Iskolai szelekció	23
7.2 Iskolai teljesítmények.....	25
7.3 Lemorzsolódás	25
8. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége.....	28
9. Egészségi állapot	30
10. A bátonyterenyi Gyerekesély program ismertsége.....	32
Irodalom.....	35
MELLÉKLET	36

Összegzés

A program számos indikátor területen kifejezett javulást ért el. A sikeresség – a munkatársak érdemei mellett – nagyon szoros kapcsolatban van azzal, hogy a kistérségben a Gyerekesély programmal egy időben számos más, a Gyerekszegénység elleni program céljaival azonos irányba ható projekt, pályázat stb. zajlott.

Fontos felhívni a figyelmet erre a tényre, mert az ilyen típusú beavatkozások esetén nem egyszerűen az eredmények összeadódásáról, hanem szinergiáról van szó. Ha a Gyerekesély program számíthat arra, hogy az általa segíteni kívánt gyerekek közül sokak családjában újra foglalkoztatottá válnak a szülők, ha a legrosszabb helyzetben élő családok lakáskörülményei emberibbé válnak, akkor a saját célok érdekében tett lépéseket nem rombolják le azok a hatások, amelyek alakítására a programnak nincs eszköze, forrása.

A Bátorterenyi kistérségben a vizsgált időszakban a gyermekszegénység mértéke és mélysége csökkent illetve stagnált az elmúlt három évben – miközben az országos folyamatok érzékelhető romlást mutattak.

	2011	2013	változás
- szegénységi ráta	54	48	+
- szegénységi rés	27	26	±
- súlyos anyagi depriváció (%)	54	46	+
- élelmiszerre nem jut (%)	46	33	+
- PC nincs otthon (%)	22	25	±

Az anyagi helyzet javulása összefügg a térség foglalkoztatottsági mutatójának javulásával. A foglalkoztatottság nagymértékű növekedése elsősorban a közfoglalkoztatás lehetőségének változásaival magyarázható. Bátorterenyi városnak a közmunka terén megvalósított mintaprojektje (milliárdos költségvetéssel), nagyban hozzájárult a gyermekes családok helyzetének javulásához a kistérségben.

	2011	2013	változás
- foglalkoztatott nélküli háztartások (%)	36	20	+
- munkanélküliségi ráta	33	21	+

A vizsgált időszakban a gyermekes családok lakáshelyzete is némileg javult. A lakáskörülmények változása szorosan összekapcsolódik azzal, hogy a kistérségben található szegregátumok közül több felszámolásra került.

	2011	2013	változás
- nincs vezetékes víz (%)	11	10	±
- nincs fürdőszoba (%)	9	8	±
- zsúfolt lakás (%)	19	15	+

A korai szocializáció feltételei – elsősorban a bölcsődei, óvodai elhelyezés lehetőségei – javultak a kistérségben. A program keretében működő Biztos Kezdet gyerekház - Dorogháza településen - ismert és elfogadott szolgáltatássá vált, ez a kezdeményezés azonban a kistérségben élő gyermekeknek elenyésző töredékét érinti.

	2011	2013	változás
- intézménybe nem járó 0-5 éves gyerekek (%)	53	48	+

A gyermekek iskolai teljesítményei, az iskolai szegregáció, a lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás mutatói a korábbi pozitív folyamatokkal ellentétben jelentősen (helyenként drámaian) romlottak 2011 – 2013 között. Nem igényel külön bizonyítást, hogy az elmúlt három év társadalompolitikai, oktatáspolitikai stb. lépései a program elképzeléseivel ellentétes értékeket, eszközöket preferálnak: a tankötelezettség életkorának csökkentése mellett egy ilyen típusú projekt nem képes a 15-17 éves gyerekek iskolából, munkából való kimaradását csökkenteni, az évismétlések törvényi tiltásának feloldása mellett nem egyszerű az évismétlések arányának csökkenése, a 6 éves korban kötelező iskolakezdés pedig teljes bizonyossággal az iskolai kudarcok emelkedését vonja maga után stb.

	2011	2013	változás
- évismétlők aránya az általános iskolában (%)	14	16	–
- 15-17 éves nem tanul, nem dolgozik (%)	1	6	–
- korai iskolaelhagyók aránya (18-24 évesek,%)	21	31	–

1. A helyzetfelmérés módszerei

1.1 A vizsgálati minta

A népesség nyilvántartás adataiból település és gyerekszám szerinti rétegzett mintát választottunk. Mivel a gyermekes háztartások nagy része a kistérségi központban él, ezért a mintaválasztás során, Bányterenyén 10%-os a községekben 30%-os merítéssel dolgoztunk, amiből súlyozással¹ egy 22%-os reprezentatív mintát alakítottunk ki az adatok elemzéséhez.

1. tábla: A kistérség vizsgált településein élő gyermekes háztartások száma összesen és a vizsgálati mintában (db)

település	populáció (Népszámlálás 2011)				súlyozott minta			
	egy gyerekes	két háztartások	több	össz.	egy gyerekes	két	több	össz.
Bányterenye	1 307	727	274	2 308	100	53	23	176
Dorogháza	111	54	20	185	6	4	2	12
Kisbárkány	12	17	6	35	1	1	1	3
Márkháza	21	15	10	46	2	2	1	5
Mátramindszent	82	52	10	144	4	3	2	9
Mátranovák	195	72	24	291	11	4	2	17
Mátraterenye	181	87	46	314	10	5	5	20
Mátraverebély	168	118	66	352	15	8	7	30
Nagybárkány	48	47	30	125	3	6	3	12
Nagykeresztúr	25	13	7	45	2	1	1	4
Nemti	84	36	12	132	6	2	1	9
Szuha	67	20	6	93	2	2	1	5
összesen	2 301	1 258	511	4 070	162	91	49	302

¹ Az adatfelvétel során a Bányterenye városban élő családok körében meglehetősen magas volt a válaszmegtagadás – ami összefügghet azzal a ténnyel, hogy itt az elmúlt években már 4-5 ilyen jellegű kérdés is zajlott. Ennek következtében a súlyozás során a városi adatok esetenként torzítást tartalmazhatnak (ez a hatás a kistérség községeiben nem jelent meg).

Az adatfelvétel a kistérségben élő gyermekes családok reprezentatív mintáján történt 2013. június 30. és július 5. között, a kérdezést az ELTE Társadalomtudományi Karának hallgatói végezték. A mintába a kistérség összes olyan települését bevontuk, ahol a Gyerekesély program valamelyik eleme működött, 2011 nyarán is ezeken a településeken készült adatfelvétel.

1.2 A kutatás kérdőíve

Az adatfelvétel során a mintába került családok körében először egy Háztartás kérdőív alapján gyűjtöttünk információkat a háztartásban élő személyek neméről, életkoráról, iskolázottságáról, gazdasági aktivitásáról, a család szerkezetéről, jövedelmi viszonyaikról, segélyekhez, támogatásokhoz való hozzáférésükről, lakáshelyzetükről, esetleges díjhátralékaikról, fizikai és mentális egészségi állapotukról, saját helyzetükhöz való viszonyulásukról. Következő lépésben a háztartásban élő minden gyermekről külön kérdőívet vettünk fel (Gyermek kérdőív), melynek célja volt feltérképezni a családban élő összes gyermeknél a következő témaköröket: óvodai, iskolai jellemzők, számítógép és internethasználat, gyermekbetegségek előfordulása, gyermek-szükségletek kielégítettsége, gyermek-szülő kapcsolatának jellege.

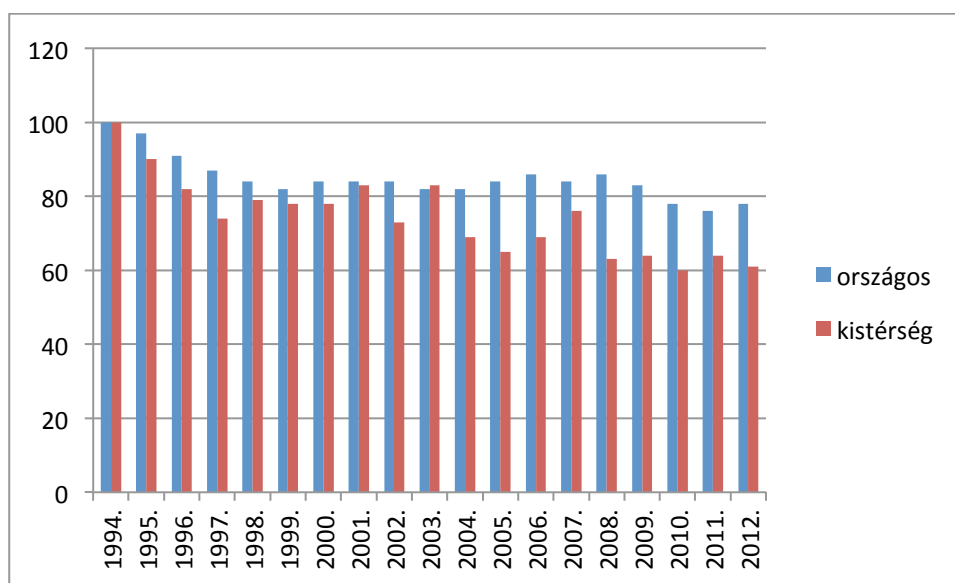
A kérdőív kialakításakor elsősorban a korábbi 2011-es kérdőív kérdéseit tekintettük mintának, ugyanakkor tapasztalatok alapján módosítottuk és kibővítettük azt.

A használt kérdőíveket a mellékletben közöljük.

2. Demográfiai jellemzők

A születésszám alakulása Magyarországon jó ideje csökkenő tendenciát mutat, a csökkenés mértéke a Bátorterenyi kistérségben az országosan jellemző mértéknél is erőteljesebb.

1. ábra: A születésszám alakulása Magyarországon és a Bátorterenyi kistérségben 1994-2012 között (1994=100)

Forrás: Népszámlálás 2011. KSH (a 2012-es adatok forrása a GYEMSZI védőnői adatbázisa)

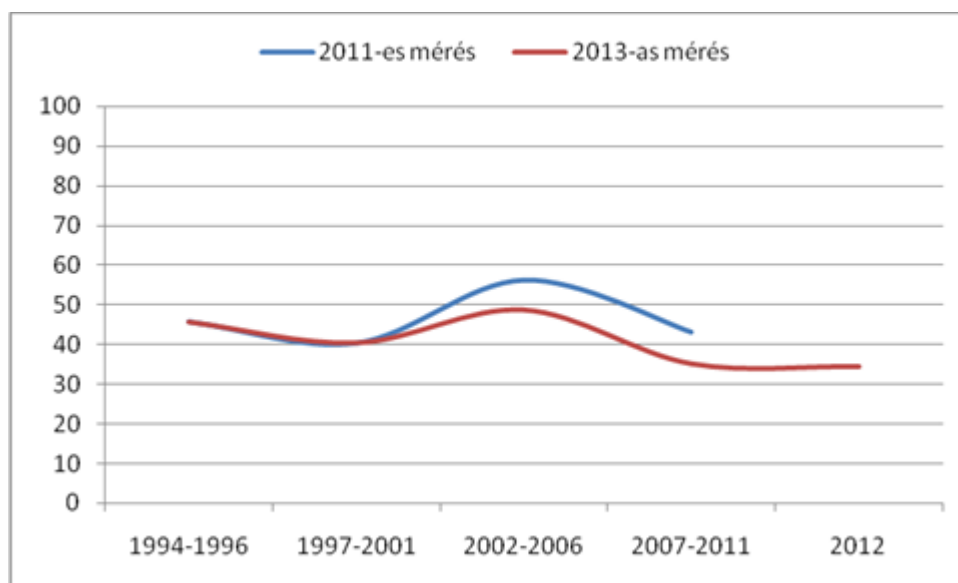
A gyermekvállalás hátterében álló tényezők komplexitása nem teszi lehetővé, hogy e folyamat hátterében a Gyerekszegénység elleni program bármilyen hatását kereshessük. Interjúink azonban arra utalnak, hogy a demográfiai folyamatokat a térségben meglehetősen tendenciózusan értelmezi a szakemberek egy része.

„... a születésszám sem éppen pozitív, most mondjuk - 2013 után - elméletben megfordul a dolog, tehát most ki van mutatva, hogy nő majd a lakosság létszáma, tehát most sok gyerek van.” (község, polgármester) „A roma lakosság száma elég nagy a településen. Szerintem a harmad rész a romák száma és egyre csak nő. Ez azért van, mert több a gyerek. Van több roma, akiknek a vallásuk miatt van több gyermekük, és vannak olyanok is, akik a családi pótlék miatt vállalnak sok gyereket, vagy a szegénységből kifolyólag nem tudnak a védekezésre pénzt fordítani. (város, pedagógus)

Saját méréseink adatai 2011-ben és 2013-ban is arra utaltak, hogy az 1994-2012 közötti időszakot vizsgálva tendenciájában csökken a roma gyermekek aránya a kistérségben (2. ábra). A helyi szakemberek ezzel

ellentétes beszámolóit feltehetően abból fakadnak, hogy a roma gyermekek aránya általában magas a kistérségben, valamint, hogy a ma 7-11 éves gyermekek között a tendencia – időlegesen – emelkedő volt.

2. ábra: A roma gyermekek aránya kohorszonként (%)

3. Foglalkoztatottság

Az elmúlt két évben a kistérségben érzékelhetően javult a gyermeket nevelő családokban élő aktív korú személyek foglalkoztatottsága, ami azonban elsősorban a kistérségben – ezen belül is Bátorfyerenye városában – elindult kiemelt költségvetésű² közmunka programnak köszönhető.

2. tábla: A gyermekes családokban élő aktív korúak (15-64 évesek) gazdasági aktivitása (%)

	2011	2013
aktív	40,2	51,0
munkanélküli	20,1	13,9
gyes, ápolási díj	12,1	12,4
(rokkant) nyugdíj	5,4	5,1
eltartott	22,2	17,6
összesen	100,0	100,0
N=	1308	734

„2010 októberében indult [a START program], akkor dolgoztak 350 körül, tavalyi évben 530-an, és ebben az évben 634-en. (...) Ezen a téren Bátorfyerenye kiemelkedő szerepet kapott, elég jó projekteket sikerült összerakni, a tavalyi évet, azt ilyen kitüntetéssel zártuk.” (város, közmunka program vezetője)

A közfoglalkoztatással kapcsolatos anomáliák közismertek. A kistérségben élő szakemberek (polgármester, szociális munkás, pedagógus stb.) a velük készített interjúkban elsősorban a minimálbérnél is jóval alacsonyabb fizetések demoralizáló hatásáról számolnak be³.

² A 2012. évben Bátorfyerenye város 529 fő foglalkoztatására 655 millió Ft támogatást kapott (Tájékoztató 2012. évi közfoglalkoztatási tevékenység szervezéséről és lebonyolításáról. Bátorfyerenye Város Polgármesteri Hivatala Városgazdálkodási Osztálya)

³ A közfoglalkoztatási bérekből az elmaradt tartozásokat egyes településeken az önkormányzat levonja. 2012-ben az alapvető jogok biztosának jelentése számol be erről egy bátorfyerenyei bejelentés alapján. A jelentés megállapította, hogy „a heti bérelszámolás a közfoglalkoztatottak számára követhetetlen, ahogyan nem ismert számukra sok esetben a

„Itt az a gond, hogy 2010 után csökkent ennek a közmunkának az értéke azáltal is, hogy a fizetések azért jóval lecsökkentek (...) Mivel más nincs, ezt csinálják azért.” (község, polgármester) „Országos viszonylatban fantasztikus ez a közmunka program, amit nyertek. (...) Az, hogy itt mennyire alacsony a bér... hát azt mondta a polgármester, hogy örülünk, hogy ennyi van. (város, szociális gondozó)

A kistérség foglalkoztatási gondjait még ez a kiemelt program sem szüntethette meg. Felmérésünk adatai szerint 2012-ben a közmunkát végző (gyermeket nevelő) emberek átlagosan 6 hónapig kaptak ilyen típusú munkalehetőséget az év folyamán.

„Tavaly volt olyan hónap, hogy nem volt munkanélküli férfi a településen, mert közfoglalkoztatásba föl lehet őket venni. Ez mindig változik, attól függ, hogy mennyire kap a pályázat után pénzt az önkormányzat.” (város, szociális munkás) „Most úgy csináljuk, hogy 3 havonta cseréljük, hogy minél többen bekerüljenek, akik nem tudnak pénzhez jutni. (...) Az idén ez sajnos lejjebb csökkent, mert van, amire nem adtak pénzt.” (község, polgármester) „A közmunkában nagyon ellenségesen viselkednek egymással szemben az emberek, mert ezt a kis pénzt is nagyon féltik és egymást fúrók.” (város, pedagógus)

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint Bányaterenyén 2011-ben a szociális ellátásban részesülő személyek átlagos havi létszáma 597 fő (az aktív korúak 6,6%-a), 2013 első félévében 540 fő (az aktív korúak 6,2%-a) volt, azaz a kiemelkedően sikeres START-munka program (a közfoglalkoztatásba bevontak létszámának megduplázása) sem változtatott érzékelhetően a tartósan munka nélkül élők helyzetén. „2012-ben a rövid időtartamú közfoglalkoztatás megszűnt, a hosszabb időtartamú közfoglalkoztatásban egyrészt kevesebb személyt, másrészt a nyilvántartott álláskeresőik közül bárkit be lehet vonni (...). Ennek következtében (...) a közfoglalkoztatásba belépők körében visszaesett a tartósan munkát keresők aránya.” (NMH 2013)

4. Anyagi helyzet

4.1. A gyermekszegénység mértéke

A gyermekes családok anyagi helyzete – a foglalkoztatás emelkedésével együtt – valamelyest javult az elmúlt 3 évben. A gyermekszegénység mértéke érzékelhetően csökkent 2011 óta, bár a jövedelmi szegénységben⁴ élő 0-17 éves gyerekek aránya az országos értéknek még mindig mintegy kétszerese (3. tábla). A jövedelmi szegénység mellett mértük a családok szükségleteinek kielégítettségét (az ún. anyagi depriváció⁵ mértékét) is. E mutató esetében is javulást tapasztaltunk: a bányaterenyi kistérségben élő deprivált gyermekek aránya is csökkenést mutat 2011-2013 között (4. tábla).

3. tábla: A szegénységben* élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban (%)

	2010	2011	2012	2013
országos**	20,3	23,0	22,6	n.a.
bányaterenyi kistérség		54,2		47,7

* medián 60%-a alatt (OECD2)

** KSH (2013)

A szegénység szempontjából legveszélyeztetettebb családok azok, ahol nincs kereső családtag (körükben a szegénységi ráta emelkedett az elmúlt két évben). A 3 és több gyermekes illetve az egyszülős családokban nevelkedő gyermekek szegénységi kockázata igen magas, az itt élő gyermekek mintegy 60%-a szegény illetve deprivált. A roma családok gyermekeinek mintegy 80%-a él szegénységben, helyzetük a hátránytényezők halmozódása miatt szélsőségesen rossz.

⁴ Az ekvivalens jövedelem (OECD2) mediánjának 60%-ánál alacsonyabb jövedelemből élők aránya. 2013-ra még nem állrendelkezésre szegénységi küszöbérték, ezt a 2012-es adatokból becsültük.

⁵ Az anyagi depriváció, bizonyos meghatározott anyagi javaktól való megfosztottságot jelent. Anyagilag deprivált a háztartás, ha a meghatározott kilenc probléma (nincs mosógépe, telefonja, tv-je, személyautója, nem tud rendszeresen húsételhez jutni, hitel- vagy rezsifizetési elmaradása van, nincs fedezete váratlan kiadásokra, nem tud elmenni nyaralni) közül legalább négy tétel vonatkozik rá.

4. tábla: A szegénységben élő gyermekek aránya a 0-17 éves korosztályban (%)

	kistérség 2011		kistérség 2013		országos (2012)*	
	szegény	deprivált	szegény	deprivált	szegény	deprivált
foglalkoztatott nélküli háztartás	87,5	80,9	95,1	61,1		
roma család	85,3	82,5	79,1	73,4		
3 és több gyermek	73,6	81,9	56,7	55,2	32,4	43,7
egyszülős család	67,2	62,9	60,0	56,9	29,5	43,9
teljes minta (0-17 évesek)	54,2	53,6	47,7	45,8	22,6	

* KSH (2013)

4.2 Segélyezés

A segélyekhez és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés számos területen nehezebbé vált Magyarországon. Anélkül, hogy részletesen bemutatnánk a hazai szociális rendszer változásait, csak arra utalunk, hogy az elmúlt években számos ellátás megszerzésének feltételeit megszigorították, a legtöbb segély összegét befagyasztották vagy csökkentették, a folyósítás időtartamát lerövidítették, több ellátást pénz helyett természetben nyújtanak stb.

A segélyezéssel kapcsolatos vélemények jól jellemzik, hogy ez a kérdés komoly társadalmi feszültségekkel terhes, ezzel együtt nagyon alkalmas politikai törekvések érvrendszerének támogatására. A támogatásokhoz való hozzáférés feltételekhez kötésével kapcsolatos intézkedésekkel a megkérdezett családok nagy többsége (70-90%-a) egyetért, és ez a lojalitás az elmúlt két évben sem változott jelentősen. Interjúinkban a nyilatkozó szakemberek álláspontja ennél differenciáltabb volt:

„Maga a rendszer rossz, mert mindenki megkapja a segélyt, nem baj, ha nincs 8 általánosa. Így kérdezem én, hogy megéri-e tanulni? Hát a szülő, (...) lehet, azt mondja, hogy ne tanulj fiam, majd kapsz segélyt. Már pedig így mondják.” (város, szociális gondozó) „Dolgozzon meg, ne segélyt várjon, hanem azt lássák a felnővekvő gyerekei, hogy az apjuk, anyjuk eljár dolgozni (...). De emellett a segélyezés is bizonyos szinten szükséges.” (város, közmunkaprogram vezetője) „Egy családban egy személynek jár egy 22.800 Ft-os foglalkozást helyettesítő támogatás (...). Nálunk úgy oldották meg az

emberek ezt, hogy különböző lakcímekre jelentkeznek be. (...) Azt kell, hogy mondjam, hogy nem vagyok róla meggyőződve, hogy az ő helyükben én nem ugyanett csinálnám. Tehát lehet romáznia, lehet mélyszegénységről beszélni, de én Isten igazából nem találkoztam olyan programmal, és bocsánat, de olyan kormányval sem, ami ehhez a kérdéshez határozottabban hozzá mert volna nyúlni. Pedig itt már nagyon határozottan kellene ehhez a dologhoz hozzányúlni.” (község, polgármester)

„(Mit gondol arról, hogy a segély feltételeként előírható a rendezett lakókörnyezet?) Hát ez... no komment, ezt nem akarom kifejezni.” (község, polgármester)

A szociális ellátások visszaszorulása a kistérségben is érzékelhető az elmúlt két évben. A csökkenés nem érintette a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményhez való hozzáférést (tankönyv, gyermekétkeztetés támogatása). A rászoruló gyermekek ingyenes vagy kedvezményes étkeztetése komoly segítséget jelent a gyermeket nevelő szegény családok számára. Mivel a támogatás csak iskolaidőben áll rendelkezésre, az önkormányzatok pályázhatnak a gyermekek nyári étkeztetésére is. A kistérségben 2011-ben a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek 53%-ának, 2013-ban már csak 46%-ának volt lehetősége a nyári étkeztetés igénybevételére.⁶

5. tábla: A szegénységben élő* családok hozzáférése szociális szolgáltatásokhoz és segélyekhez a bátonyterenyi kistérségben 2011-2013.

	2011	2013	változás (2011=100)
tankönyv, gyermekétkeztetés (%)	72	86	119,2
élelmiszer, tüzelő (%)	36	34	95,5
közügyellátás (%)	30	24	81,5
családsegítés (%)	25	16	62,5
adósságkezelés (%)	21	7	34,1
álláskeresési járadék (Ft/hó/család)**	1.300	600	46,2
segély (Ft/hó/család)**	16.200	10.500	64,8

* a mediánjövedelem 60%-alatti jövedelemből élő család (OECD2)

**egy szegénységben élő családra számított átlag

⁶ A kormányzati portálon hozzáférhető (támogatással kapcsolatos) településsoros adatok alapján.

Az állami és önkormányzati támogatások mellett a civil szervezetek hatása alig érzékelhető. E kezdeményezések közül kutatásunkban a „Minden gyerek lakjon jól” Alapítvány tevékenységére kérdeztünk rá⁷. A program sok szempontból aggályos működését jól jellemzi, hogy bár a kistérségben a gyermekes családok negyede részesült az alapítvány támogatásában, a támogatott családok 40%-a azonban nem volt szegény, további 20%-uk rászoruló volt ugyan, de nem volt kertje, illetve nem művelte a kertet.)

„Csirkét kaptunk. Lehet úgy értékelni, hogy nem volt annyira sikeres, hogy napos csirkét kaptunk márciusban a hidegben. Annak a csirkének infralámpa kell. Ugye nem kell elmondanom, hogy egy infralámpa milyen fogyasztással bír? És ha azt három hétig melegíted, amíg az elkezd tollasodni, akkor az amúgy is magas villanyszámlát nagyon nehéz lesz kifizetni.” (község, polgármester) *„Adtak csirkét, meg vetőmagot. De akinek kiadták a csirkét, meg a tápot, eladta, mert neki nem kellett.”* (város, szociális gondozó)

4.3 Eladósodás

Az eladósodás mértéke – a korábban bemutatott pozitív tendenciák ellenére – 2011 óta nőtt a kistérségben. Az adósságok, fizetési elmaradások szerkezete arra utal, hogy az elemi szükségletek (víz, villany) esetében a fizetési hátralékokban érintett családok aránya már nem nőtt tovább, azonban az inkább a középosztály fogyasztására jellemző tételek esetében (gáz, közös költség, lakáshitel) jelentős emelkedés tapasztalható.

⁷ Az alapítvány működésének kiemelését egyrészt a tevékenysége körüli nagy média nyilvánosság indokolta, másrészt az a tény, hogy az alapítvány vezetője a miniszterelnök szociálpolitikai tanácsadója.

6. tábla: Eladósodás mértéke a gyermekes háztartások között (%)

	országos 2010*	2011.	kistérség 2013.
...villanyszámlában	14,7	27,8	25,1
...víz-, csatornaszámlában	9,1	27,0	25,7
...gázszámlában	9,4	13,9	17,2
...lakbér, közös költségben	7,5	8,7	14,9
...egyéb rezsiköltségben	4,6	13,9	16,7
...lakáshitel, áruhitel törlesztésében	9,3	14,9	21,6
tartozás családnak, ismerősnek	9,9	20,6	25,7
bolti tartozásuk van	4,8	11,9	9,8
egyéb adósságuk van	0,7	7,7	7,2

* TÁRKI Gyerekmonitor

Az adósságok felhalmozódásában fontos szerepe van a magas lakásfenntartási költségeknek. Az a társadalompolitikai törekvés, amelyik ezeknek a költségeknek a csökkentésére irányul, mindenképpen segítséget nyújt a családok helyzetének javulásához. Adataink szerint 2011 és 2013 között a rezsicsökkentés első lépései a szegény családok számára havonta átlagosan csaknem 2000 Ft megtakarítást jelentettek (a nem szegény családokban ez kb. havi 9000 Ft-ot jelentett).

7. tábla: A lakásfenntartás költségeinek változása 2011-2013 között a bátonyterenyi kistérségben, a családok anyagi helyzete szerint (Ft/hó)

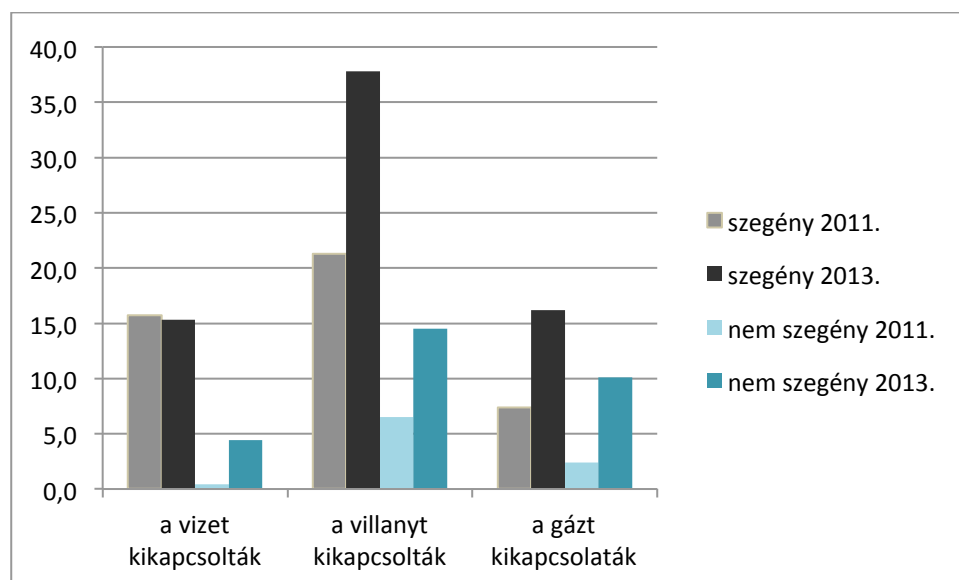
		havi nettó jövedelem (Ft)	rezsi (víz, áram, gáz, szemétdíj) (Ft)	a rezsi a jövedelem %-ában (%)
2011.	nem szegény	220 059	33 481	15
	szegény	103 935	26 236	25
2013.	nem szegény	249 843	24 972	10
	szegény	114 028	24 525	22

A rezsitartozások felhalmozódása következtében egyre több családnál kapcsolják ki a szolgáltatásokat, víz és villany nélkül pedig meglehetősen nehézé válik a gyermekek megfelelő gondozása, nevelése (a

korábbiakban már bemutattuk, hogy adósságkezelési szolgáltatásra csak kevesen számíthatnak a kistérségben).

„Sorba lezárják a vizet. 360, 460 ezer forintos vízdíjtartozások vannak. Öt gyerekes családnál. Ha ezek a gyerekek nem tisztálkodnak, akkor ott megjelenik a tetű. A tetűtől, a vakarózástól sebes lesz az arcuk, megjelenik az ótvar, megjelenhet a vérhas. Mit csinálunk egy teleppel? Lefűjjük őket valamivel?”
(község, polgármester)

3. ábra: A közművek tartozás miatti kikapcsolásának előfordulása anyagi helyzet szerint 2011-13 (%)

5. Lakáshelyzet

A kistérségben élő gyermekes családok lakáshelyzete 2011-ben jelentősen rosszabb volt az országos átlagnál. A Gyerekesély program eszközei között nem szerepeltek a lakáshelyzet javításához alkalmas eszközök. 2011 és 2013 között azonban (ha nem is jelentősen) mégis javultak a családok lakáskörülményei.

8. tábla: A gyermekes háztartások lakásainak főbb jellemzői (az összes lakás %-ában)

	országos 2010*	kistérség 2011	2013
bérlakás	7,4	6,0	5,2
nincs vezetékes víz	2,8	10,6	10,2
nincs fürdőszoba	3,2	9,1	8,2
zsúfolt lakás (>2 fő/szoba)	12,3	19,4	15,1

* TÁRKI Gyerekmonitor

A javulás hátterében álló tényezők közül ki kell emelnünk, hogy a vizsgált időszakban a kistérségben lévő szegregátumok közül többet is felszámoltak (Szorospatak, Gyularakodó és Alsó- és Felsőkatalin esetében különböző pályázati források segítségével szűntek meg a telepek, Bedepusza esetében a telep területét egy piaci vállalkozás vásárolta fel. Ez utóbbi esetben a családok későbbi sorsáról nincs információnk).

A kistérség önkormányzatai három településen hét szegregátumot azonosítottak be. Ezeken a településrészekeken összesen 772 fő lakik, ami a kistérség állandó lakosságának közel három százaléka. Öt szegregátum Bátonyterenyén található, ahol a város lakosságának 4,3 százaléka lakik. A telep felszámolás során mintegy 50 család helyzete változott meg az elmúlt években. A telep felszámolás komoly indulatokat gerjesztett az ott élők körében, a jelen kutatásunk kapcsán készült interjúkban is van erre utalás.

„... hát ez is nagy felháborodást keltett, hogy házakat adtak. Pályáztak, és a romák 12 milliós házakat kaptak a Szorospától, mert ott úgy laktak, mint a kolóniákban. (...) Én arra azt mondtam, hogy vegyenek 3-4 millióért, mert körülbelül én is annyiért tudtam venni, és dolgoztam érte. És ha megmutatják, hogy rendbe tartják, meg nem vágják le a radiátorokat, meg a csöveket, mert ezek történtek, akkor oké, legyen övék a ház, kapjanak esélyt rá. És ami a legrosszabb, hogy jó környezetben. És ha én mondjuk felveszek (...) 8 milliót azért, hogy jobb helyen lakjak, és beköltöztetnek mellém, egy olyan roma családot, akik lepusztítják a házat, amit ingyen kapott, akkor az ideg megöl.” (város, szociális gondozó)

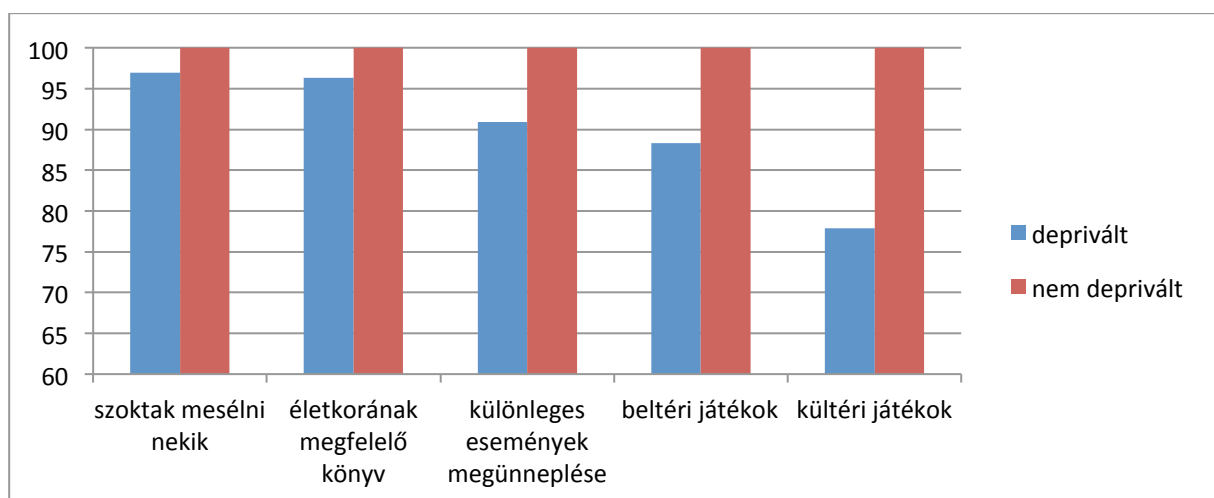
6. Korai szocializáció

6.1 Bölcsőde

Az első életévek fontossága kiemelkedő a gyermekek fejlődésében. A 0-2 éves korú gyermekek intézményes szocializációjának első színtere a bölcsődei ellátás. A gyermekvédelmi törvény előírása szerint bölcsődét a tízezer főnél nagyobb lélekszámú települések önkormányzatainak kötelező működtetni. Nógrád megyében bölcsődei ellátás Balassagyarmaton és Bátorterenyén van. Bátorterenyén jelenleg két bölcsőde működik (összesen 46 férőhellyel), így a településen élő gyerekeknek az országosan jellemzőnél (a 0-2 évesek 13%-a) nagyobb esélye van bölcsődébe kerülni (17,5%). A környékbeli községekből elenyésző számban kerülnek gyerekek (valamelyik) városi bölcsődébe.

A bölcsőde (vagy éppen a családban maradás) fontosságáról ugyan számos vélekedés él a szakmai közvéleményben (ld. pl. Bass, Darvas, Szomor 2007., Blaskó 2010), annyi azonban bizonyos, hogy a hátrányos helyzetű családok gyermekei számára lényeges szakmai segítséget tud nyújtani a gyermek nevelésében, mert a deprivált környezet és/vagy a nevelési nehézségek az első életévekben a gyermek fejlődésének súlyos elmaradásához vezethetnek. Nem is igényel különösebb bizonyítást, hogy a szegénységben élő családok gyermekei a legalemibb szocializációs feltételek tekintetében is elmaradnak társaiktól.

4. ábra: A kistérségben élő 0-6 éves gyermekek szocializációs feltételeinek megléte családjuk anyagi helyzete szerint (nem deprivált családok = 100)

Bátonyterenyén is elsősorban azoknak a családoknak a gyermekei kerülnek bölcsődébe, ahol mindkét felnőtt dolgozik (39,7%), emellett fontos szerepe van a bekerülésben a családszerkezetnek is (a 3 és több gyerekes családokban nevelkedő gyerekek 3,5%-a volt bölcsődés, egyszülős családból – vizsgálati mintánkban – egy gyermek sem került bölcsődébe). Nem meglepő tehát, hogy a nehéz anyagi helyzetben élő családok gyerekei kisebb arányban veszik igénybe a bölcsődei ellátást. (2010-ben és 2011-ben országosan⁸ a bölcsődébe beíratott gyerekek 15%-a részesült rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben.) Bár meglehetősen alacsony elemszám mellett, de adataink utalhatnak⁹ a bölcsődei nevelés hatására a későbbi iskolai kudarcok csökkentésében (9. tábla)

9. tábla: Bátonyterenye városban élő általános iskolások évisméltéseinek száma (átlag) anyagi helyzet és bölcsődei előélet szerint.

anyagi depriváció	jár(t)-e bölcsődébe?	évisméltések száma	N =
nem deprivált	járt	0,00	23
	nem járt	0,00	35
deprivált	járt	0,00	12
	nem járt	0,32	53

6.2 Óvoda

Az óvoda a korai intézményes szocializáció legfontosabb terepe. A korai (3 éves korban történő) óvodakezdést – elsősorban a hátrányos helyzetű gyermekek esetén – a szakemberek többsége fontosnak tartja, hogy a családi szocializáció hátrányait az iskolakezdésre a gyermek némiképp kompenzálhassa.

A kistérségben a 2-3 évesen óvodát kezdő gyermekek arányában 2011-2013 között javulás tapasztalható: a 3-17 éves népességben belül a korán óvodába kerülő gyerekek aránya 80,1%-ról 82,9%-ra emelkedett. A javulás hátterében álló tényezők között – ahol működött ez a programelem – a gyerekházak szerepe jelentős lehetett.

⁸ KSH (2012): Szociális statisztikai évkönyv 2011. KSH, Budapest 2012.

⁹ Az ilyen típusú együttjárás nem feltétlenül a bölcsődei elhelyezés hatását igazolja, hisz azok a családok, akik nehéz anyagi helyzetük ellenére bölcsődébe járatják gyermekeiket számos más területen is jobb nevelési környezetet biztosíthatnak gyermekiknek.

„Már most tapasztaljuk, hogy könnyebben beszoknak az oviba azok a gyerekek, akik innen [a gyerekházból] mennek az óvodába.” (község, gyerekház vezető)

Az óvodába nem, vagy későn kerülő gyerekek – interjúalanyaink szerint – elsősorban a hátrányos helyzetű roma családokban élnek, az óvodától való tartózkodás hátterében a helyi szakemberek általában a kulturális különbségeket, illetve az óvoda és a család közötti konfliktusokat emelik ki.

„Nem jellemző, hogy a gyermekeket 3 éves kortól beadnák oviba. Mármint, a dolgozó szülők nyilván beadják, de a romák esetén, a roma kultúrából kifolyólag sem. Az ő esetükben nagyon fontos a családi kötelék és összetartás.” (város, iskola szociális munkás) „Ami probléma volt, hogy nem akarták beíratni a gyereket az óvodába (...) az óvónő miatt. De most óvónő-váltás lesz, tehát akkor jobban mennek az óvodába.” (község, gyerekház vezető)

Az óvodába nem járó illetve azt 6-7 éves korban kezdő gyerekek aránya a kistérségben 3,5%-ról 2,9%-ra csökkent. Ez a – jelenlegi kormányzati szándékokkal egy irányba mutató – folyamat azonban a gyermekek családi háttere szerint jelentős eltéréseket mutat.

10. tábla: Az óvodakezdés életkora a 3-17 éves gyermekek között (%)

	2011			2013		
	nem szegény	szegény	együtt	nem szegény	szegény	együtt
2-3 éves	83,9	77,0	80,1	86,5	79,3	82,9
4 éves	9,0	15,5	12,5	10,9	9,8	10,4
5 éves	2,7	4,8	3,8	2,1	5,7	3,9
6-7 éves	0,0	0,5	0,3	0,0	3,1	1,6
nem jár	4,5	2,3	3,3	0,5	2,1	1,3
össz.	100,0	100,0	100,0	100	100	100
N=	335	400	735	192	193	385

Miközben a szegény és nem szegény családok gyermekei között azonos mértékben nőtt a korai beóvodázás aránya (ez azt is jelenti, hogy a rászoruló gyermekek esetében ez a javulás nem volt erőteljesebb), addig az óvodából kimaradás, illetve a 6-7 éves korban óvodába kerülés a szegény családok gyermekei között megnőtt (a nem szegény családok esetében csökkent).

A kistérség településein dolgozó szakemberek – több településen is – beszámoltak arról, hogy a **szegregáció az óvodákban** is érzékelhetően jelen van.

„Aki nem cigány, az óvodában is nagyon kevés, de aki ott van, az is hátrányos helyzetű, tehát a nem cigány kategóriába tartozik, de mégis hátrányos helyzetű. Igazából, hát sokan viszik el innen a gyerekeket.” (község, polgármester) „Az önkormányzati iskolákba és óvodákba együtt járnak a cigányok és nem cigányok, viszont van egy szegregált iskolánk és óvodánk.” (város, szociális munkás) „A településen három óvoda van. Az X. óvodával nincsenek megelégedve a szülők.” (város, pedagógus) „Vannak sokan, akik úgy gondolják, hogy nem jó az, ha a roma emberek még többen vannak, én örülök ha szülnek: ugyanis addig van óvodánk. Addig nem kell hozzátennie az óvoda fenntartásához az önkormányzatnak, amíg abba gyerekanyag kerül.” (község, polgármester)

Bátonyterenye város esélyegyenlőségi tervében már 2009-ben szerepelt, hogy „az egyes feladat-ellátási helyeken jelenlévő halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek arányában mutatkozó különbség mértéke, amelynek Bátonyterenye földrajzi, településszerkezeti adottságai miatt nem feltétlenül lehet relevanciája (...) az aránytalanság az azonos településrészen belül működő intézményegységek között is tetten érhető.” (KET 2009) Ez a „szegregációs kockázat” (ahogyan a terv fogalmaz) azóta tovább erősödött (11. tábla).

11. tábla: Bátonyterenye város óvodáinak tanuló összetétele 2009-ben és 2013-ban (%)

	2009*		2013		N =
	roma %	HH %	roma %	szegény %	
Őzike	11	31	0	0	12
Csupafül	17	38	24	50	25
Napsugár	35	48	70	70	10
Micimackó	41	53	na.	na.	
Tölgyfa	61	85	82	100	17

* Forrás: KET 2009. (a 2013-as adatok saját vizsgálatunkból származnak)

A szegregáció elsősorban a nem szegény (illetve a nem roma) szülők számára kívánatos, 2011 és 2013 között az óvodás gyermeket nevelő nem roma kérdezettek beállítódása lényegében nem változott: kétharmaduk tartotta elfogadhatónak az együtt nevelést. A roma kérdezettek ezzel szemben az eltelt három év alatt magasabb arányban „voksolnak” az integráció mellett (2011-ben 79%-ok, 2013-ban 98%-uk gondolja úgy, hogy a roma és nem roma gyermekeket együtt kellene nevelni).

Az **óvoda megítélése** alapvetően jó, a szülők többsége elégedett a feltételekkel, az ott zajló munkával. Az óvodai munka megítéléséről 2011-ben és 2013-ban is felvettünk három mutatót (pedagógusok, gyerekközösség, a gyermek fejlődése), amelyek mindegyikével elégedett volt a szülők döntő többsége. Az eltelt 2 év alatt e három területen érzékelhetően tovább javult a helyzet, e három dimenzióban átlagosan mintegy 5%-kal több pozitív választ kaptunk a kérdezett szülőktől.

A megítélés – és annak változása – azonban nem volt egységes a családok társadalmi helyzete szerint: a szegényebb családok kevésbé elégedettek az óvodával, és – bár esetükben is javult a megítélés – e változás kevésbé erőteljes, mint a jobb helyzetű szülőknél.

12. tábla: Az óvoda megítélése az óvodás gyermekek szüleinek körében (%)

		jók a pedagógusok	jó a gyerekközösség	megfelelően fejlődik a gyermek
2011	szegény	86,2	87,4	93,1
	nem szegény	91,7	86,7	90,0
	együtt	88,4	87,1	91,8
2013	szegény	91,3	91,0	92,4
	nem szegény	100,0	97,3	100,0
	együtt	94,7	93,4	95,6
változás (2011=100)	szegény	106	104	99
	nem szegény	109	112	111
	együtt	107	107	104

7. Iskola

7.1 Iskolai szelekció

Már az iskolába lépéskor (illetve az első iskolai évek során) a pedagógusok (óvónők illetve tanítók) javaslatára szakértői vizsgálat során választják ki azokat a gyermekeket, akiknek sajátos nevelési igénye (SNI) speciális gyógypedagógiai módszereket igényel¹⁰. E kiválogatás során a szociálisan hátrányos helyzetű gyermekek nagyobb eséllyel minősülnek problematikusnak.

A szelekció formái között vizsgáltuk a magántanulóvá minősítést – ami a gyermek nevelésének, oktatásának esélyeit feladó megoldásmód – és az évismétlések előfordulásának arányát is.

„Van magántanuló is minden osztályban, szerintem a hiányzások miatt, és szerintem nem is biztos, hogy eljutnak a nyolc osztályig, sok bukó diák van. Ha betöltik a 16 évet a gyerekek, akkor általában abbahagyják sokan.” (város, pedagógus) *„Sok a magántanuló is, legtöbbször a gyerekeket agresszió miatt dobják ki. Nemcsak a magántanulók, de a többi diák nagy része sem végzi el az általánost. Általában bukdácsolnak, csak legyen meg az, hogy 16 éves korukig iskolapadban ültek.” (város, civil szervezet vezetője)* *„Magántanuló van egy az utcában (...) Ez sem túl jó, mert ez a kisfiú is teljesen elszokott a társaságtól, és ezért nem is beszél nagyon, és nem is akar menni vizsgázni se, pedig az anyuka azt mondja, hogy jól mennek neki a dolgok.” (város, szociális gondozó)*

13. tábla: Az iskolai szelekció formáinak előfordulása az általános iskolai tanulók között a család anyagi helyzete szerint, 2011-2013. (%)

	szegény		nem szegény		együtt	
	2011	2013	2011	2013	2011	2013
kisegítő osztályba járt	5,4	10,3	1,5	1,8	3,7	6,2
magántanuló volt	2,5	6,0	0,5	0,0	1,6	3,1
ismételt évet	20,4	27,8	5,1	3,7	13,6	16,1
összes ált. iskolás	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹⁰ A sajátos nevelési igényű (illetve gyógypedagógiai oktatást igénylő) gyermekek aránya országosan 7% alatt van, arányuk enyhe emelkedést mutatott az elmúlt 5 évben. (Statistikai tájékoztató oktatási évkönyv 2011/2012. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest 2012.)

Mindhárom mutató esetében jelentős romlás tapasztalható a kistérség általános iskolai tanulói között. A romlás önmagában is az iskolai esélyek romlásáról árulkodik, de ennél sokkal riasztóbb, hogy a romlás kizárólag a szegény családokban nevelkedő gyermeket érintette.

„Vannak sajátos nevelést igénylő gyerekek is az iskolában, akik már be vannak integrálva az osztályokba, és sajnos ők nagyon hátráltatják a többi gyereket a tanulásban, szerintem nekik kéne egy külön osztályt indítani. (...) Körülbelül olyan 2-3 gyerek van osztályonként (...) szerintem nő a létszámuk.” (város, pedagógus) *„Maga az iskola is biztosítja az SNI-s gyermekeknek az oktatását. Van egy pedagógiai szolgálat, ők csak ilyen gyerekekkel foglalkoznak, heti 2-3-szor van fejlesztés számukra. Logopédust is biztosítanak. A bukások nagyon jellemzőek, évről évre több van.”* (város, iskola szociális munkás)

Az oktatási törvény a korábbi, a második és harmadik évfolyamon az évismétlésre vonatkozó tiltó szabályokat hatályon kívül helyezte 2010. szeptember 1-jével¹¹. Az évismétlések igazi veszélye – a tankötelezettség életkorának csökkentésével együtt –, hogy jelentősen megnő az esélye annak, hogy a hátrányos helyzetű családok gyermekei az alsó fokú végzettséget sem szerzik meg. A felzárkóztatást sokféle formában a Gyerekesély program is igyekszik elősegíteni.

„Az alsóban mindenki [napközis], a felsőben tanulószoba van. Azért jó, mert ingyen van, így meg tudjuk győzni őket, hiszen itt meg tudják írni a leckéjüket - a GYEP-es program keretében van rá mód, heti 2-3 óra fordítható erre (...), bár így is vannak bukások szép számmal. (község, pedagógus) *„Felzárkóztatásra és különórára is van lehetősége a gyerekeknek az iskolában, van tanulószoba, de erre van az IT-pont is, itt lehet korrepetálni, van kortárs segítő is. Már páran jelezték, hogy a jövő héten jönnének, mert pótvizsgázniuk kell. Elég sokan megbuknak, és sajnos van olyan gyerek is, aki annyi tantárgyból bukott meg, hogy pótvizsgázni se mehet el.”* (község, IT-mentor)

¹¹ Közokt. tv. 71. § (1) bekezdés

7.2 Iskolai teljesítmények

A kistérség általános iskoláiba járó diákok iskolai tudásáról az országos kompetenciamérés adatai alapján kaphatunk képet. A mérés során – többek között – a 6. és 8. osztályos tanulók matematikai és szövegértési teljesítményeit vizsgálták meg. Az általunk vizsgált gyermekek a kistérség 10 általános iskolájában tanulnak, ezek közül az iskolák közül 2012-ben mindegyik az országos átlag alatti teljesítményt mutatott, míg 2010-ben még csak az iskolák fele maradt el ettől. Ha az iskolák jelenlegi eredményeit hasonlítjuk saját két évvel korábbi adataikhoz, akkor látható, hogy 8 iskolából¹² 6 esetében többé vagy kevésbé romlik a gyermekek felkészültsége. (Érzékelhető javulás csak a mátraverebélyi iskola eredményeiben tapasztalható, bár 2010-ben még az oda járó gyerekek eredményei voltak a legalacsonyabbak a kistérségben.) Miközben a gyerekek tudásszintje érzékelhetően csökkent a kistérség általános iskoláiban, adataink szerint a gyermekek tanulmányi átlaga nem változott jelentősen 2011-2013 között.

14. tábla: A kistérség általános iskolai tanulóinak tanulmányi átlagai 2011-2013

	nem szegény		szegény	
	1-4 oszt.	5-8 oszt.	1-4 oszt.	5-8 oszt.
2011	4,3	3,9	3,6	3,1
2013	4,6	3,8	3,9	3,3

7.3 Lemorzsolódás

Az évisméltések számának emelkedése illetve a tanulói tudásszint csökkenése mellett, nem meglepő, hogy a továbbtanulás és lemorzsolódás mutatói is romlottak a kistérségben 2011-2013 között.

¹² Két iskola 2010-ben még nem működött.

15. tábla: A 15-18 éves korosztály megoszlása iskolatípus és a család anyagi helyzete szerint (%)

	nem szegény		szegény		együtt	
	2011	2013	2011	2013	2011	2013
nem jár iskolába	1,0	0,0	0,9	26,5	1,0	9,8
általános iskolás	16,5	19,0	39,3	38,2	28,1	26,1
szakiskolába jár	5,8	15,5	27,1	2,9	16,7	10,9
középiskolás	76,7	65,5	32,7	32,4	54,3	53,3
együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N =	103	58	107	34	210	92

A tankötelezettség életkorának csökkentését már a 2013-as továbbtanulási arányokban is látványosan érzékelhetjük: adataink szerint a középiskolás korú gyermekek majd 10%-a nem jár iskolába (két éve arányuk még csak 1% volt). A tanulók családi hátterét is figyelembe véve a lemorzsolódás a szegény családban nevelkedő 15-18 éveseknek is már a negyedét érinti. Érettségit adó középiskolában a szegény családok gyermekeinek egyharmada, a nem szegények két harmada jár. A következő korosztályban, a 18–24 évesek között is jelentősen nőtt a korai iskolaelhagyók¹³ aránya.

16. tábla: A korai iskolaelhagyók aránya a 18-24 éves népességben (%)

	2010	2011	2012	2013
országos	10.5	11.2	11.5	na.
kistérség		21,0		30,5

„Amíg a tankötelezettségük szerint menni kell, addig tanulnak, ez most ugye 16 éves kor. Nem gondolják komolyan. (...) Ha itt lökdösik át őket egyik évből a másikba az iskolában, de nincs színvonal, akkor, ha elkezd Bátönyba járni vagy Pásztóra vagy Tarjánba, ott nem fognak neki kettést adni azért, hogy minél hamarabb tud le az iskolát. A továbbtanulás az egyáltalán nincs benne a gondolatvilágukban.” (község, polgármester) „Vannak egy páran, akik jól tanulnak, de a továbbtanulás – mivel felnőtt úgy durván másfél generáció, hogy azt látta, hogy lehet otthon várni a segílyt, és nem fontos dolgozni –, ezért nincsen motiválva arra, hogy tovább tanuljon.” (község, polgármester)

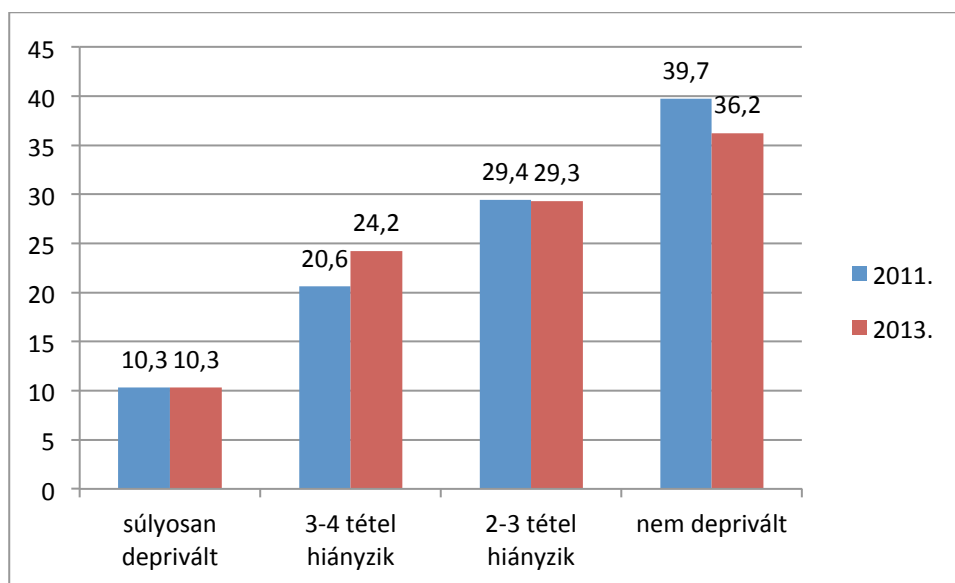
¹³ Korai iskolaelhagyók: akik az oktatási, képzési rendszerből végzettség nélkül, vagy legfeljebb alapfokú végzettséggel kerülnek ki, és semmiféle további oktatásban, képzésben nem vesznek részt.

Bár a kistérségben a gyermekszegénység háttérében álló tényezők általában javuló vagy stagnáló tendenciát mutattak a program 3 éve során, az oktatás területén a legfontosabb területek szélsőségesen romlottak. Arra vonatkozóan nem rendelkezünk adatokkal, hogy a program oktatással kapcsolatos elemeinek megvalósítása mennyire volt sikeres. Az azonban közismert, hogy a közoktatás-politika területén bekövetkezett változások alapjaiban forgatták fel az iskolák működését. E földindulásszerű változtatások szinte mindegyike ellentétben áll a Gyerekesély program alapértékeivel, ahogyan azt a fentiekben bemutatott adatok is igazolják.

8. A gyermekek szükségleteinek kielégítettsége

A gyermekek jól-létének vizsgálatát – nemzetközi standardok szerint – egyes gyermeki szükségletek kielégítettségének mértékével szokás jellemezni. A nemzetközi gyakorlatban többféle indikátor-lista van használatban, kutatásunk az UNICEF által használt tételek mindegyikét vizsgálta a Bátorlyterenyi kistérségben élő gyermekek körében. A mérés standardjai szerint, ha a szükséglet-listából két vagy több tétel kielégítetlen, akkor a gyermeket depriválnak tekintik (és minél több a kielégítetlen szükséglet, annál inkább). Kutatási adataink szerint a gyermekek deprivációjának mértéke 2011 és 2013 között nem változott lényegesen a kistérségben.

5. ábra: Az iskolába járó gyermekek szükségleteinek kielégítettsége a bátorlyterenyi kistérségben (15 elemből hiányzó tételek száma szerint)

A szükségletek szerkezetét vizsgálva a Bátorlyterenyi kistérségben élő gyerekek alapszükségleteinek (táplálkozás, ruházkodás) kielégítettsége átlagosan nem változott két év alatt. Az alapszükségleteikben nélkülözők aránya az országos érték mintegy másfélszerese (144%).

Az oktatási szükségletek esetében 2011-ben ennél jelentősebb elmaradás volt tapasztalható, akkor az országosan jellemző adat kétszerese volt az e téren nélkülözők aránya a kistérségben. 2013-ra a helyzet valamelyest javult (az oktatási szükségleteikben nélkülöző gyerekek aránya az országos érték 163%-a).

A társas és közösségi szükségletek területén mutatkozik a legnagyobb elmaradás, és e területen némileg romlott is a helyzet 2011 óta. Jelenleg a társas szükségleteiben nélkülöző gyerekek aránya az országos érték 172%-a.

17. tábla: A gyermekek nélkülözésének alakulása – szükségletek szerinti csoportosításban

	2011	2013	országos
hétköznap napi három étkezés	2	3	1
két pár megfelelő cipő	17	14	3
naponta friss zöldség/gyümölcs	21	17	9
kétnaponta egyszer hús	10	12	10
újonnan vásárolt (nem használt) ruha	na.	21	21
alapszükségletek (átlag)	13	13	9
fizetős iskolai kirándulásokon való részvétel	29	23	17
életkoruknak megfelelő könyv	13	14	4
megfelelő hely tanulásra	6	1	3
oktatási szükségletek (átlag)	16	13	8
beltéri játékok	10	11	2
különleges események megünneplése	14	12	3
kültéri játékok	14	28	6
évente legalább egy hét üdülés	72	72	35
baráti körük rendszeres meghívása	34	31	42
társas/közösségi szükségletek (átlag)	29	31	18

9. Egészségi állapot

A gyermekek egészségi állapotának vizsgálata módszertani szempontból meglehetősen aggályos. A betegség-egészség dimenziójában a szülők valamely nem definiált normához viszonyítják saját gyermekük állapotát, így éppen az alacsonyabb státuszú szülők lesznek azok, akik gyermeküket egészségesebbnek fogják megítélni (csak a komoly problémáknak lesz jelentősége a gyermek megítélése során, emellett az egyes - feltehetően diagnosztizált - betegségek esetében nagy tér nyílik a szubjektív értelmezésre is).

Az iskolaorvosi szolgálat 2010/11-es tanévre vonatkozó adatai az általános iskolás tanulók gyakorlatilag teljes körére vonatkozó Nógrád megyei adatai jelentős eltérést mutatnak az általunk kapott információktól.

18. tábla: Az általános iskolás gyerekek körében előforduló betegségek és egészségkárosodások gyakorisága (%)

betegségtípusok	gyakoriság	
	megye*	kistérség
légzésszervi betegségek	7,4	14,6
látás-problémák	17,0	10,1
idegrendszeri betegségek	3,8	4,8
emésztőrendszeri betegségek	0,9	2,1
keringési betegségek	2,1	1,2
siketség, hallásvesztés	0,6	0,7
egyéb betegségek	0,8	2,6

* az iskolaorvosi szolgálat adatai a 2010/11-es tanévre (Forrás_ GYEMSZI)

Az orvosi vizsgálatok és a szülői adatközlés eltérései ellenére, az általános iskolába járó gyermekek között kiemelkedő gyakorisága van a légzésszervi betegségeknek, a látás zavarainak és az idegrendszeri problémáknak.

A kérdőív „betegség-listájának” itemjeit faktoranalízis segítségével négy fontosabb (érzékszervi, idegrendszeri, légzőszervi és belgyógyászati problémák illetve betegségek) csoportba rendeztük. A betegségek előfordulása szoros kapcsolatot mutat a gyermekek családjainak anyagi helyzetével – a szegény családok általános iskolás gyerekei között jelentősen magasabb gyakoriságot mutat az egészségkárosodás előfordulása.

19. tábla: Az általános iskolás gyerekek egészségügyi problémái a család anyagi helyzete szerint (%) a kistérségben

betegségtípusok*	nem		együtt
	szegény	szegény	
- légzőszervi betegség	10,5	14,2	12,3
- idegrendszeri, pszichiátriai probléma	4,4	5,3	4,8
- más betegség (keringési, emésztőrendszeri, mozgásszervi stb.)	1,8	3,5	2,6
- érzékszervi (hallás, látás) probléma	1,8	8,8	5,3
összes általános iskolás gyerek (100%)	114	113	227

* főkomponens analízissel generált indexek

A szegénység és a gyermekek betegségei közötti összefüggés hátterében egyértelműen az életmód különbségei állnak: a nedves, penészes lakások, a lakóhelyiségek megvilágításának elégtelensége, a minőségi táplálkozás elmaradása, a korai szocializáció feltételeinek hiánya egyértelműen károsítja az ilyen körülmények között felnövő gyermekek egészségi állapotát.

A betegségek előfordulásának kérdőíves vizsgálatánál még bizonytalanabb adataink vannak a gyermekek egészségkárosító szokásainak előfordulásáról. A dohányzás és az alkoholfogyasztás felmérése egy a gyermekek körében titkolandó magatartásra irányul. A szülők megkérdezése esetünkben jelentősen alacsonyabb előfordulási gyakoriságokat mutat, mint az iskolaorvosi vizsgálatok alapján kapott értékek.

Az 5-12. osztályos fiatalok között az országos adatok szerint a dohányzás előfordulása 29,5% (saját kérdőíves vizsgálatunkban ez 17,6%), az alkoholfogyasztás előfordulása 24,1% (saját adataink szerint 8,8%).

A gyermekek egészségi állapotának felmérésére kutatási adataink túlzottan nagy bizonytalanságot tartalmaznak, ezek részletes elemzésére ennek következtében nem vállalkozunk.

10. A bátonyterenyi Gyerekesély program ismertsége

A Gyerekesély programról a kérdezettek fele (50,35) hallott, az informált családok 18,2%-ában a gyerekek közül, 22,9%-ában a felnőttek közül valaki részt vett a program valamelyik szolgáltatásában. A többi ún. „első körös” kistérséggel összehasonlítva a bátonyterenyi program kommunikációja kiemelkedő, míg a gyerekek bevonása kevésbé sikeres volt¹⁴.

20. tábla: A gyerekesély program ismertsége és a családok részvétele kistérségenként (%)

	informáltság	részvétel (informáltak közül)		részvétel (gyerekes családok közül)
		gyerekek	felnőttek	gyerekek
baktalórántházai	50	39	20	20
kisteleki	48	36	28	17
sásdi	41	24	13	10
bátonyterenyi	50	18	23	9
hevesi	34	13	8	4

Az informáltság és a részvétel fordított arányban van egymással: a jó státuszú (városi, diplomás, egygyerekes, nem szegény, nem roma) családok illetve kérdezettek tájékozottabbak a programról, de kevésbé vonódnak be a nyújtott szolgáltatásokba.

¹⁴ A bátonyterenyi kistérségben a gyermeket nevelő családok 9%-ának gyermekei vették igénybe – a szülők ismeretei szerint – a gyerekesély program szolgáltatásait. Mivel a többgyermekes családok bevonódása sokkal nagyobb arányú volt, mint az egygyerekeseké, ezért a gyerekeket ennél magasabb arányban érte el a program.

21. tábla: A Gyerekesély program ismertsége és a családok részvétele a kérdezett jellemzői szerint (%)

	nem ismeri	gyermekre részt vett
A család		
1 gyermekes	45	2
városban él	49	5
községben él	52	12
roma	55	17
3 és több gyermekes	55	26
szegény	60	15
egyszülős	74	8
A kérdezett		
26 év alatti	58	5
26-35 éves	67	12
36-45 éves	41	12
1-7 osztályt végzett	41	24
diplomás	37	6

Ez a helyzet természetesnek is tekinthető, hiszen egy városi, iskolázott szülő könnyebben hozzáfér az információkhoz, de mivel a program elsősorban a hátrányos helyzetű gyermekek számára nyújt szolgáltatásokat (akkor is, ha azon bárki részt vehet) kevésbé fog élni a kínákozó lehetőségekkel¹⁵.

A korai korban megjelenő szocializációs hátrányok csökkentésének fontos eszköze a Biztos Kezdet gyerekház – a kistérségben Dorogházán működik ilyen intézmény (Picurka Gyerekház). A természetesen alacsony elemszám miatt, csak nagyon óvatos becslésre alkalmasak kutatási adataink. A településről 10 7 év alatti¹⁶ gyermek került be adatfelvételünkbe, közülük 5-en – azaz az érintett gyerekek fele - hosszabb-rövidebb ideig jártak a gyerekházba. Az öt gyermek közül azonban csupán egy fő volt hátrányos helyzetű.

„Ez a program annak idején úgy indult, hogy a 25 éves program első 3 éve. (...) Az első 3 év: alapokat lerakom, és akkor jöhet a következő 3, akkor építkezek. (...) De hogy az ország millió egy helyén elindítják az első 3 évet, és akkor lesz majd mit tudom én 50 alapunk..., mert most már nagyon úgy néz ki – nem is értem a kormányt, tehát nem bírálom, mindegy hogy most milyen párt van a kormány élén – tehát ez, hogy 500 milliót kiadunk egy kistérségbe az alapok lerakására, és akkor utána itt

¹⁵ A program sikerességét reálisan a települések szintjén lehet értelmezni (adatfelvételünk az egyes településeken vizsgált családok alacsony száma miatt erre nem alkalmas), hiszen az egyes szolgáltatások az adott település családjai számára kínálnak lehetőségeket (például a gyerekház igénybevételét nem releváns a kistérség összes 0-2 éves gyermekének létszámához viszonyítani).

¹⁶ A gyerekház a 0-3 éves korosztályt igyekszik foglalkoztatni, az intézmény azonban 3 éve működik, így a ma 6 évesek 2010-ben még „megfelelő” korúak voltak.

berekesztjük. Ott van a félig vagy negyedig kész ház, és akkor ott áll, mert nem tudják befejezni. Nincs értelme. Most már tudjuk, mi az, amire tényleg szükség van, mi az, amit program-elemet kötelezően be kellett rakni, mert anélkül nem működik, de így meghaltunk pénz nélkül.” (Dorogháza, gyerekház vezető)

Irodalom

Bass L., Darvas Á., Szomor É. (2007): *Gyermeknevelési szabadságok és gyerekintézmények. Mi a jó a gyerekeknek, mit szeretnének a szülők?* Budapest, 2007.

Blaskó Zs. (2010): Meddig maradjon otthon az anya? A gyermekfejlődés szempontjai. *Esély* 2010. 3. p. 89-116.

KET (2009): *Közüktatási Esélyegyenlősségi Helyzetelemzés és Intézkedési Terv*. Bányterenyé Város Önkormányzata, 2009.

Tokaji K-né (szerk.) (2012): *Kisgyermekek napközbeni ellátása*. KSH. Budapest 2012.

NMH (2013): Munkaerő-piaci helyzetkép a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai alapján 2012. Készült: A Nemzeti Munkaügyi Hivatal Kutatási és Elemzési Főosztályán, Budapest, 2013.
http://www.afsz.hu/resource.aspx?ResourceID=full_afsz_eves_2012

Tájékoztató 2012. évi közfoglalkoztatási tevékenység szervezéséről és lebonyolításáról. Bányterenyé Város Polgármesteri Hivatala Városgazdálkodási Osztálya)

Az alapvető jogok biztosának jelentése (AJB-4162/2012. számú ügy)

EMMI (2012): Statisztikai tájékoztató oktatási évkönyv 2011/2012. Emberi Erőforrások Minisztériuma, Budapest 2012.

KSH (2013): A relatív jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztődés (Laeken-i indikátorok), 2012. Budapest, KSH 2013.

MELLÉKLET

1. számú melléklet

A felmérés alapmegoszlásai

		háztartás	%
Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?	igen	219	76,3
	nem	68	23,7
	összesen	288	100,0

		háztartás	%
Hogy érzi, Önök anyagilag...	gondok nélkül élnek,	5	1,7
	beosztással jól kijönnek,	70	23,6
	éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,	92	31,3
	hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy	101	34,1
	nélkülözések között élnek?	27	9,2
	összesen	295	100,0

		háztartás	%
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vialanyáramot?	igen	65	22,4
	nem	222	76,5
	NT	3	1,1
	összesen	290	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - vizet?	nincs bevezetve	25	8,6
	igen	25	8,5
	nem	241	82,9
	összesen	290	100,0
Előfordult-e, hogy kikapcsolták - gázt?	nincs bevezetve	63	21,8
	igen	35	11,9
	nem	193	66,4
	összesen	290	100,0

		háztartás	%
Jelenleg ki van kapcsolva - villanyáram?	igen	7	16,1
	nem	37	83,9
	összesen	44	100,0
Jelenleg ki van kapcsolva - víz?	igen	3	35,1
	nem	6	64,9
	összesen	9	100,0
Jelenleg ki van kapcsolva - gáz?	igen	9	29,1
	nem	19	61,9
	NT	3	9,1
	összesen	31	100,0

		háztartás	%
Fenyeget-e annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?	igen	59	20,7
	nem	223	78,4
	NT	3	1,0
	összesen	285	100,0

		háztartás	%
3 évvel ezelőtt Önök...	rosszabbul éltek,	30	10,4
	alapvetően ugyanígy éltek	95	32,9
	jobban éltek	162	55,8
	NT	3	1,0
	összesen	290	100,0

		háztartás	%
Hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?	javulni fog,	79	27,2
	nem változik	68	23,5
	romlani fog	123	42,3
	NT	20	7,0
	összesen	290	100,0

	nem engedhetik meg maguknak		egyéb ok		összesen	
Miért nem biztosított a hétköznap napi három étkezés	9	100,0			9	100,0
Miért nem biztosított hétvégén napi három étkezés	22	81,3	5	18,7	27	100,0
Miért nem biztosított legalább naponta egyszer hús, húskészí	122	86,5	19	13,5	141	100,0
Miért nem biztosított naponta friss zöldség és gyümölcs fogy	154	76,0	49	24,0	203	100,0
Miért nem biztosított két pár megfelelő cipő?	116	100,0			116	100,0
Miért nem biztosított újonnan vásárolt (nem használt) ruha	219	83,9	42	16,1	261	100,0
Miért nem biztosított meleg téli felsőruha	34	91,8	3	8,2	37	100,0
Miért nem biztosított külön fekhely	33	57,2	25	42,8	57	100,0
Miért nem biztosított kültéri játékok	128	56,4	99	43,6	228	100,0
Miért nem biztosított beltéri játékok	40	34,3	77	65,7	117	100,0
Miért nem biztosított különleges események megünneplése	86	85,1	15	14,9	101	100,0
Miért nem biztosított baráti köre rendszeres meghívása közös	101	31,7	218	68,3	320	100,0
Miért nem biztosított évente legalább egy hét üdülés, nyaral	791	91,2	76	8,8	867	100,0
Miért nincs az életkorának megfelelő könyve?	16	32,3	33	67,7	49	100,0
Miért nem biztosított megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	2	40,0	3	60,0	5	100,0
Miért nem biztosított íróasztal	20	74,1	7	25,9	27	100,0
Miért nem biztosított minden, az iskola által elvárt felszerelés	1	50,0	1	50,0	2	100,0
Miért nem biztosított szótár	20	28,2	51	71,8	71	100,0
Miért nem biztosított rendszeres sportolási lehetőség (tanórán kívül)	14	35,0	26	65,0	40	100,0
Miért nem biztosított fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	39	63,9	22	36,1	61	100,0
Miért nem biztosított fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	71	45,2	86	54,8	157	100,0
Miért nem biztosított zsebpénz	43	54,4	36	45,6	79	100,0

		gyerek	%
A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?	igen	63	12,5
	nem	441	87,1
	NT	2	0,3
	összesen	506	100,0

		gyerek	%
Hány éves korától járt bölcsődébe?	1	17	29,7
	2	38	67,8
	3	1	2,5
	összesen	56	100,0

		gyerek	%
Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?	2	3	0,8
	3	341	84,0
	4	40	10,0
	5	15	3,8
	6	6	1,5
	összesen	406	100,0

		gyerek	%
Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?	3	1	0,3
	4	3	0,8
	5	0	0,1
	6	216	53,2
	7	93	22,8
	jelenleg is óvodás	87	21,5
	NT	6	1,4
	összesen	407	100,0

		gyerek	%
Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?	igen	394	97,0
	nem	7	1,7
	NT	5	1,3
	összesen	406	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?	nagyon jellemző	33	34,1
	inkább jellemző	27	28,6
	inkább nem jellemző	27	27,7
	egyáltalán nem jellemző	9	9,6
	összesen	96	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön csoportba járnak?	ha egy csoportba járnak	83	80,8
	ha külön csoportba járnak	6	5,5
	NT	14	13,7
	összesen	102	100,0

		igen	nem	összesen
Miért kezdte 7 évesen vagy később az iskolát? (több válasz lehet)	Évvesztes volt	51,1	48,9	100,0
	Szülő kérése volt	10,3	89,7	100,0
	Iskolaéretlen volt	8,8	91,2	100,0
	Beteg volt	1,5	98,5	100,0

		gyerek	%
Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?	nagyon jellemző	87	30,1
	inkább jellemző	78	26,9
	inkább nem jellemző	76	26,1
	egyáltalán nem jellemző	41	14,2
	NT	8	2,8
	összesen	290	100,0

		gyerek	%
Melyik jobb: ha egy a roma és a nem roma gyerekek egy, vagy ha külön osztályba járnak?	ha egy osztályba járnak	197	68,6
	ha külön osztályba járnak	66	23,2
	NT	24	8,2
	összesen	287	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?	minden nap	53	17,8
	hetente néhány alkalommal	84	28,1
	havonta néhány alkalommal	46	15,5
	évente néhány alkalommal	29	9,6
	sohasem	81	27,2
	NT	6	1,9
	összesen	299	100,0

		gyerek	%
Volt-e a gyermek a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson?	igen	114	38,5
	nem	178	60,1
	NT	4	1,3
	összesen	297	100,0

		gyerek	%
Meg szokták-e beszélni a gyermekkel a TV-ben látottakat?	igen	181	60,3
	nem	112	37,3
	nincs TV	3	0,8
	NT	5	1,5
	összesen	300	100,0

		gyerek	%
Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve?	van	433	87,4
	nincs	62	12,6
	összesen	495	100,0

		gyerek	%
Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van?	0	62	12,6
	1 és 3 között	56	11,3
	4 és 9 között	99	20,0
	10 és 19 között	104	21,0
	20 vagy több	155	31,3
	NT	19	3,9
	összesen	495	100,0

		gyerek	%
Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	igen	409	83,2
	nem	76	15,5
	NT	7	1,4
	összesen	492	100,0

		gyerek	%
Milyen gyakran szokott a gyermek étkezni mindkét szülőjével?	minden nap	253	62,6
	hetente többször	110	27,3
	hetente egyszer	30	7,5
	havonta egyszer	4	1,0
	soha	6	1,4
	NT	1	0,2
	összesen	404	100,0

2. számú melléklet
A felmérés kérdőívei

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

A HÁZTARTÁSBAN ÉLŐ 0-17 ÉVES GYEREKEK SZÁMA

--	--

EBBEN A HÁZTARTÁSBAN HÁNY DARAB GYERMEKKÉRDŐÍV KÉSZÜLT?

--	--

Családok

Háztartás kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem, azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.

Kérdező aláírása:

Kérdés kezdete:

2013. hónap nap óra perctől

AZ INTERJÚALANY KIVÁLASZTÁSA: Elsősorban a gyerek(ek) édes- vagy nevelőanyja, másodsorban az édes- vagy nevelőapja, harmadsorban az a felnőtt személy, aki a gyerekek gondozásáért elsősorban felel.

Javasolt bemutatkozás:

Jó napot kívánok! vagyok, a Egyetem hallgatója. A kistérség gyerekesély programja keretében kérdőíves felmérést végzünk a gyermekes családok körében. Kérem válaszoljon az alábbi kérdésekre!

HÁZTARTÁSTÁBLA KÓDJAI

KÉRDEZETTHEZ VALÓ VISZONY KÓDJAI: 01 – házastársa, élettársa 02 – saját vagy a házastárs, élettárs vér szerinti gyermeke 03 – nevelt, fogadott gyermeke 04 – szülője 05 – apósa, anyósa 06 – menyje, veje 07 – unokája 08 – más rokona 09 – nem rokon 99 – NEM TUDJA	CSALÁDI ÁLLAPOT KÓDJAI: NÖTLEN/HAJADON 01 – nőtlen, hajadon, nincs élettársa 02 – nőtlen, hajadon, élettárral él HÁZAS 03 – házas, házastárral él 04 – házas, élettárral él 05 – házas, de külön élnek, nincs élettársa ELVÁLT 06 – elvált, nincs élettársa 07 – elvált, élettárral él ÖZVEGY 08 – özvegy, nincs élettársa 09 – özvegy, élettárral él 99 – NEM TUDJA	LEGMAGASABB BEFEJEZETT ISKOLAI VÉGZETTSÉG KÓDJAI: 00 – általános iskolás korú, vagy még nem iskolás korú 01 – kevesebb, mint 8 általános 02 – 8 általános 03 – szakmunkásképző; szakképzés 04 – szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi 05 – gimnáziumi érettségi 06 – érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum 07 – felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum 08 – főiskola 09 – egyetem 99 – NEM TUDJA	JÁR-E KÓDJAI: 00 – nem jár 01 – bölcsőde 02 – óvoda 03 – általános iskola 04 – szakmunkásképző 05 – szakközépiskola 06 – gimnázium, 4 osztályos 07 – gimnázium, 5 osztályos 08 – gimnázium, 6 osztályos 09 – gimnázium, 8 osztályos 10 – technikum 11 – felsőfokú technikum 12 – főiskola 13 – egyetem 88 – egyéb 99 – NEM TUDJA	DOLGOZIK-E/DOLGOZOTT-E KÓDJAI: HA NYUGDÍJ MELLETT DOLGOZIK, DOLGOZÓNAK JELÖLD! A FŐMUNKÁRA VONATKOZÓAN VÁLASZOLJON! (FŐMUNKA: AMIT A KÉRDEZETT ANNAK TEKINT. HA BIZONYTALAN: AHOL A LEGTÖBB IDŐT TÖLTI) HA DOLGOZIK/DOLGOZOTT: 01 – alkalmazott 02 – vállalkozó, önálló, saját vállalkozásában alkalmazott 03 – alkalmi munkát végez, megbízásokat vállal 04 – közmunkás HA NEM DOLGOZIK/NEM DOLGOZOTT: 05 – munkanélküli (segélyezett) 06 – munkanélküli ellátás nélkül 07 – nyugdíjas (öregségi, özvegyi, stb.) 08 – rokkantnyugdíjas 09 – fogyatékkal élő, tartós betegség miatt nem dolgozik 10 – gyermekgondozási szabadságon, gyeden, gyeken van („főállású anya” is) 11 – háztartásbeli, családját látja el 12 – tanuló, továbbképzésen, átképzésen vesz részt 13 – ápolási díjon van 14 – egyéb okból nem dolgozik (pl. eltartott) 99 – NEM TUDJA
HOL VAN A MUNKAHELYE KÓDJAI: 1 – a településen 2 – közeli faluban 3 – közeli kisvárosban 4 – megyeszékhelyen 5 – Budapesten 6 – egyéb településen 7 – külföldön 9 – NEM TUDJA				

1. Összesen Önnel együtt hányan élnek a családban (egy háztartásban)?

..... fő

2. Kérem sorolja fel a háztartás tagjait! Kezdjük Önnel a sort! (KÉRDEZŐ: karikázd be az x-et, ahol ilyen van, ha nem tudja, nem válaszol!)

Sor- száma	Keresztneve	Neme		Születési éve	Kérde- zetthez való viszonya	Családi állapota	Iskolai végzett- sége	Jár-e valamilyen iskolai rendszerű, végzettséget adó képzésre (nem tanfolyam)? Jár-e bölcsődébe vagy óvodába?	Jelenleg dolgo- zik-e?	HA DOLGO- ZIK: Hol van a munka- helye?	Dolgozott- e az elmúlt 12 hónapban?	HA DOLGO- ZOTT: Hány hónapot dolgozott az elmúlt 12 hónapban?	Ebből hány hónapot dolgozott közfoglal- koztatásban? (közmunka)
		férfi	nő	Ha nem tudja: Kb. mikor született? NÉGY SZÁM- JEGGYEL!							HA SOSEM DOLGO- ZOTT = 88		
KÉRDE- ZETT		1	2	19 x –	X							x –	x –
2.		1	2	x –								x –	x –
3.		1	2	x –								x –	x –
4.		1	2	x –								x –	x –
5.		1	2	x –								x –	x –
6.		1	2	x –								x –	x –
7.		1	2	x –								x –	x –
8.		1	2	x –								x –	x –
9.		1	2	x –								x –	x –
10.		1	2	x –								x –	x –

..... gyermek
88 – M 99 – NT

..... évben
9999 – NT

1 – igen → **HA IGEN:** 4.b. Hány gyermeke van vagy volt állami gondoskodásban?
gyermek 99 – NT
2 – nem
9 – NT

..... m²
999 – NT

1 – tulajdonos (ill. rokona)
2 – bérlik a lakást az önkormányzattól
3 – magánszemélytől bérlik a lakást
8 – egyéb (szívességi lakó, szolgálati lakásban lakó stb.)
9 – NT

.....Ft-ot 9 – NT

.....Ft-ért 9 – NT

a. Hány szoba van? (A FÉLSZOBA IS SZOBÁNAK SZÁMÍT)	db	
b. Van-e konyha?	1 – igen	2 – nem
c. Van-e fürdőszoba?	1 – igen	2 – nem
d. Van-e vízöblítéses WC?	1 – igen	2 – nem

10. Milyen a lakás, ház vízellátása?

- 1 – nincs vezetékes víz → **HA NINCS:** 10.a. Milyen messziről hordják a vizet?
 méterről 0 – NT
- 2 – hálózati vízvezeték
 3 – házi vízvezeték
 9 – NT

10.a. Tartozik-e a lakáshoz/ házhoz művelésre alkalmas kert?

- 1 – igen → **HA IGEN:** 10.b. Termesztenek-e benne zöldséget, gyümölcsöt?
 1 – igen
 2 – nem
 9 – NT
- 2 – nem
 9 – NT

11. Jellemző-e az alábbi problémák bármelyike a lakásra, amelyben laknak?

	igen	nem	NT
a. beázik a tető	1	2	9
b. nedves a padlózat, a falak	1	2	9
c. korhad az ablakkeret, a padlózat	1	2	9
d. nincs elég fény, a lakás túl sötét	1	2	9
e. zajosak a szomszédok vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	1	2	9
f. bűnözés, erőszak, vandalizmus a környéken	1	2	9

12. Mennyi a ... villanyszámla **egy átlagos hónapban**? (ami nincs = 0, NT = 9)

- a. villany Ft /hó
 b. víz és csatorna (figyelem, kéthavonta szokták számlázni) Ft /hó
 c. fűtés (ha fűtési szezonnra tudja, akkor egy óra – 12-vel osztva – kell átszámítani.) Ft /hó
 d. gáz (palackos is. Ha a fűtéssel együtt tudja az összeget, akkor a fűtésnél kell megadni.)Ft /hó
 e. bérleti díj és ha van közös költség Ft /hó
 f. lakáshitel-törlesztésFt /hó
 g. más hitel (pl. áruhitel) törlesztésFt /hó
 h. szemétszállítási díj (egy hónapra!) Ft /hó
 i. egyéb (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás stb.) Ft /hó

13. Kérem, becsülje meg: mennyi a **háztartás** havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme?

..... Ft/hó 8 – M 9 – NT

Ha NEM TUDJA, ill. NINCS VÁLASZ:

13.a. És azt megmondaná, hogy a következő kategóriák közül melyikbe tartozik?

1 – 50 ezer Ft, vagy kevesebb	5 – 201 - 250 ezer Ft
2 – 51 - 100 ezer Ft	6 – 251 - 300 ezer Ft
3 – 101 - 150 ezer Ft	7 – 300 ezer Ft felett
4 – 151 - 200 ezer Ft	8 – M
	9 – NT

14. Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből? (x – nincs ilyen jövedelemforrásuk)

	Hány forint jövedelmük származott ebből?	NT	X
a. főállásból származó rendszeres munkabér, fizetés	Ft	9	X
b. mellékfoglalkozásból, másodállásból származó jövedelem	Ft	9	X
c. vállalkozásból, üzleti tevékenységből származó jövedelem	Ft	9	X
d. alkalmi munkából származó jövedelem	Ft	9	X
e. közfoglalkoztatásból származó jövedelem	Ft	9	X
f. mezőgazdasági termelésből származó jövedelem	Ft	9	X
g. nyugdíj (bármilyen, árvaellátás is)	Ft	9	X
h. GYES, GYET	Ft	9	X
i. GYED, terhességi gyermekágyi segély (TGYÁS)	Ft	9	X
j. ápolási díj	Ft	9	X
k. családi pótlék	Ft	9	X
l. bármilyen segély, támogatás (pl. foglalkoztatást helyettesítő támogatás, lakásfenntartási támogatás, eseti gyógyszertámogatás, átmeneti segély, rendkívüli gyermekvédelmi támogatás stb.)	Ft	9	X
m. álláskeresősi/munkanélküli/vállalkozói járadék	Ft	9	X
n. táppénz	Ft	9	X
o. családtól kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
p. tartásdíj	Ft	9	X
q. bármilyen más segítő szervezettől, egyéntől kapott anyagi támogatás	Ft	9	X
r. egyéb, éspedig:	Ft	9	X

15. Van-e Önöknek...

	van	nincs, mert nem engedhetik meg maguknak	nincs, egyéb okból	NT
a. automata mosógépük?	1	2	3	9
b. színes televíziójuk?	1	2	3	9
c. vezetékes telefonjuk?	1	2	3	9
d. mobiltelefonjuk?	1	2	3	9
e. személygépkocsijuk?	1	2	3	9

16. Kérem mondja meg, hogy a háztartásban élő minden 18 éves és fiatalabb gyermeke számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	igen	nem	Miért nem?			
			nem engedhetik meg maguknak	egyéb ok	NT	X
a. hétköznap napi három étkezés (óvodai, iskolai étkezéssel együtt)	1	2	1	2	9	X
b. hétvégén napi három étkezés	1	2	1	2	9	X
c. legalább naponta egyszer hús, húskészítmény, hal (vagy ennek megfelelő vegetáriánus étel)	1	2	1	2	9	X
d. naponta friss zöldség és gyümölcs fogyasztása	1	2	1	2	9	X
e. két pár megfelelő cipő (beleértve 1 pár minden időben használható cipőt)	1	2	1	2	9	X
f. újonnan vásárolt (nem használt) ruha	1	2	1	2	9	X
g. meleg téli felsőruha	1	2	1	2	9	X
h. külön fekhely	1	2	1	2	9	X
i. kültéri játékok (kerékpár, görkorcsolya, roller stb.)	1	2	1	2	9	X
j. beltéri játékok (készségfejlesztő babajátékok, építő kockák, társasjátékok, számítógépes játékok)	1	2	1	2	9	X
k. különleges események megünneplése (születésnap, névnap, vallási ünnepek)	1	2	1	2	9	X
l. baráti köre rendszeres meghívása közös játszásra és étkezésre	1	2	1	2	9	X
m. évente legalább egy hét üdülés, nyaralás	1	2	1	2	9	X

16.a. Önökhöz elérhető közelségben van-e olyan szabad terület, ahol az Ön gyermeke biztonságban játszhat?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

17. Előfordult-e az elmúlt 1 évben, hogy nem jutott elég pénzük...

	előfordult	nem fordult elő	nem költenek ilyesmire	NT
a. ennivalóra?	1	2	0	9
b. rezsire?	1	2	0	9
c. a lakás megfelelő fűtésére?	1	2	0	9
d. gyógyszerek kiváltására?	1	2	0	9
e. orvosi ellátásra?	1	2	0	9
f. gyermekek iskolai, óvodai költségeire?	1	2	0	9
g. szükséges közlekedésre?	1	2	0	9
h. társasággal, családdal való együttlésre, szórakozásra?	1	2	0	9

18. Megengedhetik-e maguknak, hogy évente legalább egy hétre mindannyian együtt elmenjenek nyaralni?

- 1 – megengedhetik maguknak
- 2 – megengedhetik maguknak, de nem teszik
- 3 – nem engedhetik meg maguknak
- 9 – NT

19. Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy hónap végére elfogyott a pénzük?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

20. Tegyük fel, hogy egy váratlan, nagyobb összegű (kb. 60 ezer Ft-os) kiadás jelentkezik. Képes-e a háztartás arra, hogy egy ilyen kiadást a saját forrásaiból fedezzen?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Hogy érzi, Önök anyagilag...

- 1 – gondok nélkül élnek,
- 2 – beosztással jól kijönnek,
- 3 – éppen hogy kijönnek a havi jövedelmükből,
- 4 – hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak, vagy
- 5 – nélkülözések között élnek?
- 9 – NT

22. Véleménye szerint egy olyan családnak, mint az Önöké, a mai körülmények között havonta hány forintba lenne szüksége ahhoz, hogy megfelelő színvonalon megéljen?

..... Ft/hó

9 – NT

23. Mostanában sokat beszélnek nálunk a szegénységről. Ön mit mondana: jelenleg Önök...

- 1 – teljes mértékben szegények,
- 2 – bizonyos értelemben szegények, vagy
- 3 – nem szegények?

9 – NT

24. És 3 évvel ezelőtt Önök...

- 1 – rosszabbul éltek,
- 2 – alapvetően ugyanígy éltek, vagy
- 3 – jobban éltek?

9 – NT

25. Mit gondol, hogyan fog alakulni a helyzetük a következő évben?

- 1 – javulni fog,
- 2 – nem változik, vagy
- 3 – romlani fog?

9 – NT

26. Részesült-e az elmúlt 12 hónapban valaki a családtagok közül a következő természetbeni ellátásokból vagy személyes szolgáltatásokból?

	igen	nem	NT
a. közgyógyellátás	1	2	9
b. szociális étkeztetés	1	2	9
c. családsegítés, gondozás családsegítőtől vagy gyermekjóléti szolgálatától	1	2	9
d. élelmiszer, tüzelő juttatás	1	2	9
e. fogyatékosokat támogató szolgálat, fogyatékosok nappali intézménye	1	2	9
f. adósságkezelési szolgáltatás	1	2	9
g. tankönyv, gyermekintézmény térítési díjának átvállalása (ingyenes étkezés)	1	2	9
h. kisállat, vetőmag (pl. szociális földprogram vagy a Minden gyerek lakjon jól! programok keretében)	1	2	9

27. Sokan vannak ma Magyarországon, akiknek valamilyen tartozásuk, kifizetési hátralékuk van. A következők közül van-e Önöknek valamilyen kifizetési hátralékuk vagy adósságuk?

	van hátralékuk	nincs hátralékuk	nincs ilyen költségük	NT
a. lakbér, albérleti díj, közös költség elmaradásuk	1	2	0	9
b. lakáshitel, áruhitel esetében törlesztőrészlet elmaradásuk	1	2	0	9
c. gázszámla elmaradásuk	1	2	0	9
d. áram(villany)számla elmaradásuk	1	2	0	9
e. víz-, csatornaszámla, távfűtésszámla elmaradásuk	1	2	0	9
f. egyéb rezsiköltség (pl. telefon, TV, lakásbiztosítás) elmaradásuk	1	2	0	9
g. bolti tartozásuk	1	2	0	9
h. tartozás családnak / barátoknak / ismerősnek	1	2	0	9
i. egyéb, éspedig	1	2	0	9

28. Kérem, próbálja összeszámolni, hogy mindent egybevetve, hány forint kifizetési elmaradásuk, hátralékuk van? (KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy hitelfelvétel, tartozás esetében a törlesztőrészlet elmaradásról, nem pedig a hitel nagyságáról van szó!)

..... Ft 9 – NT

29. Fenyegeti-e Önöket annak veszélye, hogy tartozás miatt elveszítik a jelenlegi lakásukat?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

30. Előfordult-e az utolsó 3 évben, hogy kikapcsolták Önöknél...

HA IGEN: És most mi a helyzet: ki van kapcsolva ...

					HA IGEN: → És jelenleg ki van kapcsolva?		
	Igen	nem	Nincs bevezetve	NT	igen	nem	NT
a. a villanyáramot?	1	2	0	9	1	2	9
b. a vizet?	1	2	0	9	1	2	9
c. a gázt?	1	2	0	9	1	2	9

31. Most néhány, a közelmúltban bevezetett intézkedésről kérdezem. Hallott-e arról, hogy a gyerekek 50 óra igazolatlan iskolai hiányzása után nem fizetnek iskoláztatási támogatást a családnak?

31.a. Egyetért-e ezzel?

31.b. Érintette-e ez az Önök családját?

Hallott-e arról, hogy...	Hallott-e róla?			Egyetért-e ezzel?			Érintette-e a családját?		
	igen	nem	NT	igen	nem	NT	igen	nem	NT
a. 50 óra igazolatlan iskolai hiányzás után nem fizetnek iskoláztatási támogatást?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
b. rendőr kísérheti az igazgatóhoz azt a 14 év alatti diákot, aki igazolatlanul hiányzik az iskolából?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
c. az önkormányzat elrendelheti, hogy segélyt, közmunkát csak az kaphat, akinek rendezett a lakókörnyezete?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
d. a család a gyermekek után adókedvezményt kap?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
e. a tankötelezettség életkorát 16 évre csökkentették?	1	2	9	1	2	9	1	2	9
f. a rokkantnyugdíjasok jogosultságát felülvizsgálják?	1	2	9	1	2	9	1	2	9

32. Most az egészségi állapotára vonatkozóan kérdezem. Mit mondana, az Ön egészségi állapota...

- 1 – kiegyensúlyozottan jó,
- 2 – változó, de inkább jónak mondható,
- 3 – változó, nem kielégítő, vagy
- 4 – egészségi állapota inkább rossz?
- 9 – NT

33. Van-e valamilyen tartós vagy krónikus egészségügyi problémája?

- 1 – van
- 0 – nincs
- 9 – NT

34. Ön mennyire tartja magát egészségesnek?

- 1 – egészségesebb, mint az Önhöz hasonló korúak,
- 2 – olyan egészséges, mint a hasonló korúak általában, vagy
- 3 – rosszabb az egészségi állapota, mint a hasonló korúaké?
- 9 – NT

35. Az elmúlt **4 hétben** milyen gyakran érezte...

	állandóan	gyakran	időnként	ritkán	soha	NT
a. azt, hogy tele van életerővel?	1	2	3	4	5	9
b. azt, hogy nagyon ideges?	1	2	3	4	5	9
c. azt, hogy annyira letört, hogy semmi sem tudja felvidítani?	1	2	3	4	5	9
d. nyugodtnak és békésnek magát?	1	2	3	4	5	9
e. azt, hogy tele van energiával?	1	2	3	4	5	9
f. szomorúnak és kedvetlennek magát?	1	2	3	4	5	9
g. azt, hogy kimerült?	1	2	3	4	5	9
h. boldognak magát?	1	2	3	4	5	9
i. azt, hogy fáradt?	1	2	3	4	5	9

36. Országunkban az emberek sokféle nemzetiséghez vagy etnikumhoz tartoznak. Ön milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

1 – magyar	4 – horvát	7 – roma/cigány
2 – német	5 – román	8 – egyéb, éspedig:
3 – szerb	6 – szlovák	88 – M 99 – NT

37. És milyen nemzetiségűnek tartja magát másodsorban?

0 – nem tartozik más nemzetiséghez	3 – szerb	7 – roma/cigány
	4 – horvát	8 – egyéb, éspedig:
1 – magyar	5 – román	88 – M 99 – NT
2 – német	6 – szlovák	

38. Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát? (Ha az előző kérdések valamelyikére igennel válaszolt, akkor **rajta kívül**)

- 1 – van
2 – nincs
9 – NT

39. Ön vagy a háztartásban élők közül valaki tagja-e valamilyen ...

	sosem volt tag	korábban tag volt	most is tag	NT
a. civil vagy egyházi szervezetnek?	0	1	2	9
b. politikai pártnak, szervezetnek?	0	1	2	9

40. Előfordult-e az elmúlt évben, hogy Ön vagy a háztartás valamely tagja önként segített ...

	nem fordult elő	alkalmanként előfordult	rendszeresen előfordult	NT
a. politikai pártnak, civil szervezetnek	0	1	2	9
b. egyházi szervezetnek	0	1	2	9
c. települési közösségnek, lakóközösségnek	0	1	2	9
d. oktatási intézménynek	0	1	2	9
e. rokonoknak, barátoknak, szomszédoknak	0	1	2	9
f. egyébnek (pl. idegeneknek)	0	1	2	9

41. Ön születése óta ezen a településen él?

1 – igen

2 – nem → **HA NEM:** Melyik évben költözött a településre? évben 9 – NT

42. Mennyire szeret ezen a településen lakni, ahol most él? Kérem, osztályozzon 1-től 5-ig az iskolában megszokott módon, ahol az 5-ös azt jelenti, hogy nagyon szeret itt lakni, az 1-es azt, hogy egyáltalán nem szeret!

egyáltalán nem szeret				nagyon szeret	NT
1	2	3	4	5	9

43. Tervezi-e hogy elköltözik a településről?

1 – igen

→ **43.a. HA IGEN:** Mikorra tervezi az elköltözést?

1 – egy éven belül

2 – 1-10 éven belül

3 – több, mint 10 év múlva

9 – NT

→ **43.b.** Hová költözne?

1 – faluba, a járáson/kistérségen belül

2 – városba, a járáson/kistérségen belül

3 – faluba, a járáson/kistérségen kívül

4 – városba, a járáson/kistérségen kívül

5 – külföldre

9 – NT

2 – nem

9 – NT

44. Hallott-e arról, hogy az Önök kistérsége részt vesz a gyermekszegénység elleni programban/gyerekesély programban?

1 – igen

2 – nem

→ **Ugrás a 47. kérdésre!**

9 – NT

45. Kérem, mondja meg, hogy a családjában van-e olyan 0-17 év közötti gyermek, aki részt vett a gyerekesély program keretében szervezett programokban, vagy igénybe vette a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

46. Ön vagy a család valamely más felnőtt tagja részt vett-e a gyerekesély program keretében szervezett programokban vagy igénybe vette-e a gyerekesély program szolgáltatásait?

1 – igen

46.a. HA IGEN: Milyen minőségben vett részt?

1 – résztvevőként, igénybe vevőként (pl. képzésen, előadáson)

2 – kísérőként

3 – önkéntes segítőként

TÖBB VÁLASZ LEHET

4 – egyéb, éspedig:.....

9 – NT

2 – nem

9 – NT

MINDENKITŐL

47. Kérjük, mondja el saját szavaival, hogy mit tart a településen jónak, előnyösnek a gyerekek szempontjából?

.....

.....

.....

48. És mit tart hiányosságnak, mire lenne szükség a településen ahhoz, hogy a gyerekeknek jobb helyzetük legyen?

.....

.....

.....

KÖSZÖNJÜK A VÁLASZADÁST!
(KÉRDEZŐ: FOLYTASD A GYERMEKKÉRDŐÍVVEL!)

KÉRDÉSEK A KÉRDEZŐNEK

K1. Hogyan ítéled meg a lakást?

	igen	nem	NT
a. A lakás sötét vagy berendezése sivár, egyhangú.	1	2	9
b. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából tiszták.	1	2	9
c. A lakás mindazon helyiségei, melyeket alkalmad volt megfigyelni, nagyjából rendezettek.	1	2	9
d. Az épület biztonságos egy gyerek számára (nem balesetveszélyes, nem rejt egészségügyi kockázatot).	1	2	9
e. Az udvar rendezett	1	2	9
f. A környező házak jó állapotúak, rendezettek	1	2	9
g. Az utca földút	1	2	9

K2. Jelen volt-e a kérdezett gyereke, gyerekei a beszélgetésen?

1 – igen

2 – nem

K3. **HA IGEN:** Az interjú alatt hogyan viselkedett az anya/a kérdezett a jelen lévő gyerekkel?

	igen	nem	NT
a. Az anya / a kérdezett bátorította a gyereket, hogy vegyen részt a társalgásban.	1	2	9
b. Az anya / a kérdezett válaszolt a gyerek kérdéseire, kéréseire.	1	2	9
c. Az anya / a kérdezett beszélgetett a gyerekkel (nem számít beszélgetésnek, ha csak rászólt a gyerekre, vagy negatív megjegyzést tett rá).	1	2	9
d. Az anya / a kérdezett bemutatta a kérdezőt a gyerekeknek.	1	2	9
e. Amikor az anya / a válaszoló a gyerekről beszélt, vagy mondott valamit a gyerekeknek, a hangneme, illetve ahogy beszélt, az a gyerek iránti pozitív érzéseiről tanúskodott.	1	2	9

A KÉRDEZÉS VÉGE: óra perc

--	--	--	--	--

HÁZTARTÁS sorszáma

--	--

Gyermek sorszáma
a háztartástáblából

.....

Gyermek keresztnéve

--	--	--	--

év

Gyermek születési ideje

--	--

hó

--	--

Hány éves?

Családok

Gyermek kérdőív

2013.

A válaszadás önkéntes!

Település neve:

--	--

*Kijelentem, hogy az általam kezelt és felvett adatokat bizalmasan kezelem,
azokat csak a kutatásban illetékes személynek adom át.*

Kérdező aláírása:

**A CSALÁDBAN LÉVŐ ÖSSZES 0-17 ÉVES GYEREKRE KI KELL TÖLTENI 1-1
KÉRDŐÍVET!**

KÉRDEZŐ: Tisztázd, hogy minden kérdés a címlapon szereplő keresztnévű gyerekre vonatkozik!

1. Meg tudná mondani, hogy mennyi volt a gyermek súlya, amikor megszületett?

..... gramm

9 – NT → **HA NEM TUDJA:** 1.a. És azt meg tudná-e mondani, hogy....

1 – 1500 gramm alatti,

2 – 1500-2500 gramm közötti, vagy

3 – 2500 gramm feletti súllyal született-e a gyermek?

9 – NT

2. A gyermek jár(t)-e bölcsődébe?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 2.a. Hány éves korától? év 99 – NT

2 – nem

9 – NT

3. A gyermek jár(t)-e Biztos Kezdet gyerekházba?

1 – igen → **HA JÁR(T):** 3.a. Összesen hány hónapot járt? hó 99 – NT

KÉRDEZŐ: ha évet mond, számold át hónapra!

3.b. Milyen gyakorisággal járt?

1 – naponta

2 – hetente többször

3 – havonta többször

4 – havonta egyszer vagy ritkábban

9 – NT

2 – nem

9 – NT

4. Járt-e a gyermek gyógytornára, fejlesztő tornára, logopédiai fejlesztésre, vagy egyéb, szakember által javasolt fejlesztésre?

1 – igen → **HA IGEN:** 4.a. Hány éves volt a gyermek, amikor elkezdődött a fejlesztése?
..... éves 9 – NT

2 – nem

9 – NT

5. Most a gyermek egészségi állapotáról kérdezek.
Van-e a gyermeknek hallásproblémája?

1 – van

2 – nincs

9 – NT

6. Van-e a gyermeknek látásproblémája?

1 – van → **HA VAN:** 6.a. Milyen súlyos a probléma?

1 – nem súlyos, szemüveggel jól lát

2 – gyengénlátó

3 – egyik szemére vak

4 – mindkét szemére vak

9 – NT

2 – nincs

9 – NT

7. Van-e a gyermeknek valamilyen EGYÉB tartós egészségügyi problémája (pl. asztma, allergia, reflux stb.)?

1 – van

2 – nincs → **ugrás a 9-re!**

9 – NT

8. Kérem, mondja meg, hogy az alábbiak közül milyen betegségei vannak a gyermeknek!

	Van	Nincs	NT	X
a. mozgásszervi (csontozat, ízületek, izomzat) rendellenesség	1	2	9	X
b. keringési betegség (pl. szívrendellenesség)	1	2	9	X
c. tartós idegrendszeri betegség (pl. epilepszia)	1	2	9	X
d. emésztőrendszeri betegség (fekély, reflux stb.)	1	2	9	X
e. asztma	1	2	9	X
f. egyéb légzőszervi betegség	1	2	9	X
g. allergia (szénanátha, ekcéma)	1	2	9	X
h. depresszió vagy más pszichikai betegség	1	2	9	X
i. kóros soványság	1	2	9	X
j. kóros kövérség	1	2	9	X
k. egyéb betegség, éspedig:.....	1	2	9	X

9. Ön szerint a gyermek a korához képest testileg...

1 – kevésbé fejlett,

2 – átlagosan fejlett, vagy

3 – az átlagosnál fejlettebb?

9 – NT

10. Ön szerint a gyermek a korához képest értelmileg...

- 1 – kevésbé fejlett,
- 2 – átlagosan fejlett, vagy
- 3 – az átlagosnál fejlettebb?
- 9 – NT

11. Van-e a gyermeknek az életkorának megfelelő könyve? (KÉRDEZŐ: A testvérével közös könyv is. Tisztázd, hogy a kötelező iskolai tankönyvek nem számítanak bele!)

1 – van **HA VAN: 11.a.** Körülbelül hány életkorának megfelelő könyve van a gyermeknek?

- 1 – 1 és 3 között
- 2 – 4 és 9 között
- 3 – 10 és 19 között
- 4 – 20 vagy több
- 9 – NT

2 – nincs **HA NINCS: 11.b.** Miért nincs?

- 1 – nem engedhetik meg maguknak
- 2 – egyéb ok
- 9 – NT

9 – NT

12. Együtt szokott-e a gyermek étkezni mindkét szülőjével? (KÉRDEZŐ: Ha nem édesapjával, édesanyjával él egy háztartásban, akkor a nevelőszülőjével)

1 – igen **HA IGEN: 12.a.** Milyen gyakran?

- 1 – minden nap,
- 2 – hetente többször,
- 3 – hetente egyszer,
- 4 – havonta egyszer, vagy
- 5 – még ritkábban
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

0-9 ÉVES GYEREKEKRE

13. Szoktak-e Önök otthon a gyermeknek mesét olvasni vagy mondani?

1 – igen → **HA IGEN: 13.a.** Milyen gyakran szoktak?

- 1 – minden nap
- 2 – nagyjából kétnaponta
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal

2 – nem

9 – NT

9 – NT

3–17 ÉVES GYEREKEKRE

14. Hány éves korától jár(t) a gyermek óvodába?

..... éves korától

0 – nem járt óvodába → **ugrás a 17. kérdésre!**

99 – NT

15. Hány éves koráig járt a gyermek óvodába?

..... éves koráig

88 – jelenleg is óvodás

99 – NT

16. Felvették-e akkor az óvodába, amikor kérte?

1 – igen

2 – nem

9 – NT

17. Szokott-e a gyermeke számítógépet használni?

1 – igen → **17.a. HA IGEN:** Hol szokott számítógépet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

18. Szokott-e a gyermeke internetet használni?

1 – igen → **18.a. HA IGEN:** Hol szokott internetet használni?

1 – az iskolában/óvodában

2 – teleházban, közösségi helyeken

3 – barátoknál, rokonoknál

4 – otthon

9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET

2 – nem

9 – NT

6-17 ÉVESEK GYEREKEKRE

19. Hány éves korában kezdte el a gyerek az általános iskolát?

..... éves korában → **19.a. HA 7 ÉVESEN VAGY KÉSŐBB:** Mi volt ennek az oka?

- 1 – év-vesztes
- 2 – szülő kérése
- 3 – iskolaéretlen volt
- 4 – beteg volt
- 5 – egyéb ok, éspedig
- 9 – NT

TÖBB VÁLASZ LEHET!

0 – még nem iskolás

99 – NT

20. Valamilyen probléma miatt most vagy régebben járt-e kisegítő, felzárkóztató osztályba?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

21. Volt-e magántanuló, vagy eltanácsolták-e valamelyik iskolából?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

22. Ismételt-e évet az általános iskolában?

- 1 – igen **22.a. HA IGEN:** Hányszor? alkalommal
- 9 – NT

2 – nem

9 – NT

23. Mennyi volt a gyermek utolsó év végi tanulmányi átlageredménye?

Ha pótvizsgázott, mennyi volt a pótvizsga utáni tanulmányi átlageredménye?

..... ,

9 – NT

24. Hányadik osztályba jár jelenleg?

..... osztályba

88 – jelenleg nem jár iskolába → **ugrás a 29-re!**

99 – NT

25. Milyen tantervű osztályba jár?

- 1 – normál osztály/csoport
- 2 – gyógypedagógiai osztály/csoport
- 3 – tagozatos osztály/csoport, éspedig:
- 9 – NT

26. Jár-e jelenleg napközibe?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

27. Igénybe veszi-e az iskolai étkeztetést....

	Igen	nem	NT
a. iskolaévben	1	2	9
b. nyáron	1	2	9

28. **HA ÉTKEZIK AZ ISKOLÁBAN**

Az iskolai étkezéséért...

- 1 – a teljes összeget,
- 2 – az összeg egy részét, vagy
- 3 – semmit nem fizetnek?
- 9 – NT

28.a. A gyermek dohányzik-e?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

28.b. A gyermek fogyaszt-e alkoholt?

- 1 – rendszeresen
- 2 – alkalmanként
- 3 – sohasem
- 9 – NT

29. Jár-e a gyermek valamilyen különóra (pl: sport-, zene-, színház-, táncóra), vagy tagja-e ilyen célú szervezetnek, egyesületnek?

- 1 – igen
- 2 – nem
- 9 – NT

30. Milyen gyakran olvas a gyermek kedvtelésből?

- 1 – minden nap
- 2 – hetente néhány alkalommal
- 3 – havonta néhány alkalommal
- 4 – évente néhány alkalommal
- 5 – sohasem
- 9 – NT

31. Az elmúlt évben volt-e a gyermek valamelyik családtaggal, vagy a család szervezésében múzeumban, zenei vagy színházi előadáson? (KÉRDEZŐ: az iskolai szervezésű programokat ne számítsd!)

1 – igen

2 – nem

9 – NT

32. Ha a család együtt néz TV-t, meg szokták-e beszélni Önök a gyermekkel a látottakat?

1 – igen

2 – nem

8 – nincs TV-jük

9 – NT

32.a. Most arról kérdezzük, hogyan tölti gyermeke a szabadidejét. Mennyire jellemző, hogy a gyerekek a szabadidejében....

Mennyire jellemző, hogy...	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. tv-t néz	4	3	2	1	9
b. számítógépezik	4	3	2	1	9
c. otthon játszik (egyedül, vagy testvéreivel)	4	3	2	1	9
d. szüleinek segít (háztartásban, üzletben stb.)	4	3	2	1	9
e. szervezett programon vesz részt	4	3	2	1	9
f. sportol, kirándul	4	3	2	1	9
g. barátaival, haverjaival találkozik	4	3	2	1	9
h. presszóba, bárba, kocsmába jár	4	3	2	1	9
i. csavarog, lődörög	4	3	2	1	9
j. egyáltalán nincs szabadideje	4	3	2	1	9
k. semmit sem csinál	4	3	2	1	9
l. egyéb tevékenységet végez	4	3	2	1	9

33. A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?

HA NEM: Miért nem? (CSAK KÉRDEZD ÉS SOROLD BE!)

	Miért nem?					
	Igen	Nem	Nem engedhetik meg maguknak	Egyéb okok	NT	X
a. megfelelő hely tanulásra, házi feladat elkészítésére	1	2	1	2	9	X
b. íróasztal	1	2	1	2	9	X
c. minden, az iskola, óvoda által elvárt felszerelés	1	2	1	2	9	X
d. szótár	1	2	1	2	9	X
e. rendszeres szabadidős tevékenységben való részvétel (pl. sportolási lehetőség, ifjúsági programok)	1	2	1	2	9	X
f. fizetős iskolai kirándulásokon és programokon való részvétel	1	2	1	2	9	X
g. fizetett különóra (nyelv, zene, fejlesztő foglalkozás, sport, stb.)	1	2	1	2	9	X
h. zsebpénz	1	2	1	2	9	X

MINDENKITŐL

34. Talán korai még erről beszélni, mégis mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?

- 1 – legfeljebb 8 osztály
- 2 – szakiskola
- 3 – szakközépiskola
- 4 – gimnázium
- 5 – felsőfok
- 9 – NT

HA A GYEREK ÓVODÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi óvodájáról.

35. Melyik óvodába jár a gyermek jelenleg?

..... (óvoda neve és települése)

9 – NT, NV

36. Mennyire jellemzők a gyermek jelenlegi óvodájára a következők?

	teljesen jellemző	inkább jellemző	inkább nem jellemző	egyáltalán nem jellemző	NT
a. Jók az óvónők.	4	3	2	1	9
b. Az óvodában figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség.	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az óvoda berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az óvoda játékokkal, eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlzsúfoltak a csoportok.	4	3	2	1	9

37. Mennyire jellemző az óvodára, hogy magas a roma gyerekek aránya?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT, NV

38. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy óvodában a roma és a nem roma gyerekek egy csoportba, vagy ha külön csoportba járnak?

- 1 – ha egy csoportba járnak
- 2 – ha külön csoportba járnak
- 9 – NT

39. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az óvoda sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

40. És mit tart az óvoda hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

HA A GYEREK ISKOLÁBA JÁR

Most néhány kérdést szeretnék feltenni a gyermek jelenlegi iskolájáról.

41. Melyik iskolába jár a gyermek jelenleg?

..... (iskola neve és települése)

9 – NT, NV

42. Mennyire jellemző az iskolában a drogprobléma, túlzott alkoholfogyasztás a gyerekek között?

- 1 – nagyon jellemző
- 2 – inkább jellemző
- 3 – inkább nem jellemző
- 4 – egyáltalán nem jellemző
- 9 – NT

43. Mennyire igazak a következő állítások a gyermek jelenlegi iskolájára?

	teljesen igaz	inkább igaz	inkább nem igaz	egyáltalán nem igaz	NT
a. Jók a pedagógusok.	4	3	2	1	9
b. Figyelembe veszik a gyerek kéréseit, igényeit.	4	3	2	1	9
c. Partnernek tekintik a szülőket.	4	3	2	1	9
d. A szülők bekapcsolódhatnak a programok kialakításába, szervezésébe.	4	3	2	1	9
e. Jó a gyerekközösség	4	3	2	1	9
f. A gyerek jól fejlődik.	4	3	2	1	9
g. Az iskola berendezése, bútorzata megfelelő	4	3	2	1	9
h. Az iskola eszközökkel való felszereltsége megfelelő.	4	3	2	1	9
i. Sok az erőszakos, verekedő gyerek.	4	3	2	1	9
j. Túlszűfoltak az osztályok.	4	3	2	1	9

44. Mennyire jellemző az iskolára, hogy magas a roma tanulók aránya?

1 – nagyon jellemző

2 – inkább jellemző

3 – inkább nem jellemző

4 – egyáltalán nem jellemző

9 – NT, NV

45. Véleménye szerint általában melyik jobb: ha egy iskolában a roma és a nem roma gyerekek egy osztályba, vagy ha külön osztályba járnak?

1 – ha egy osztályba járnak

2 – ha külön osztályba járnak

9 – NT

46. Kérem, saját szavaival mondja el, hogy mit tart az iskola sikereinek, erősségeinek?

.....

.....

.....

47. És mit tart az iskola hiányosságainak, fejlesztendő területeinek?

.....

.....

.....

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL SEGÍTETTE
MUNKÁNKAT!**